

॥ तस्य वाचकः पणवः ॥

रुतभिरा

आत्मनो हिताय जगतः सुखाय

'योग'लिङ्गा लावीओ, 'लिङ्गु'जनी गुरुद्वार;
मुमुक्षु जइर पामशे, सौनो मुजमां भाग.

* ગૃહસ્થાશ્રમનો પુનરુદ્ધાર કરીએ *

મંદિરો અને આશ્રમોનો પુનરુદ્ધાર કરવા કરતાં વધુ જરૂરત છે જીવતા-જાગતા ગૃહસ્થાશ્રમનો પુનરુદ્ધાર કરવાની. કારણ કે આખા સમાજના ચારિત્રનો મુખ્ય આધાર છે ગૃહસ્થાશ્રમના ચારિત્ર ઉપર. ગૃહસ્થાશ્રમની દીવાલો ઉપર ભ્રમો, વહેમો અને ખોટી લાલચો રૂપી જે લૂણો લાગ્યો છે તેને સાચી સમજણની પ્રાપ્તિરૂપી ચૂનાના ફચડા દ્વારા તુરત જ સાફ કરી નાખવાની સખત જરૂરત છે.

લોક-કલ્યાણ કરવાની ભાવનાવાળા ગુરુસંતોએ ગૃહસ્થાશ્રમીઓના સંપર્કમાં રહેવું જોઈએ. અને તે માટે તેમણે ગૃહસ્થાશ્રમીઓના ત્યાં થોડા થોડા સમયે નિવાસ કરવો જોઈએ; તો લોકકલ્યાણનું મહા ભગીરથ કાર્ય ખૂબ સરળતાથી અને ખૂબ અડપથી સંપન્ન થઈ શકે.

- યોગવિશ્વ

પ. પૂ. ગુરુદેવ શ્રી યોગવિશ્વજીએ ચાર માસ અમેરિકામાં રોકાઈને ઉપરોક્ત વિચારોનો ખૂબ પ્રચાર-પ્રસાર કર્યો. તા. ૯-૯-૯૩ ના રોજ પૂજ્યશ્રી સ્વદેશ પધાર્યા છે.

* ઓમ્પરિવારના કાર્યક્રમ *

- (૧) ઓમ્-ગુરુદેવ જયંતી : તા. ૯-૧૧-૯૩ મંગળવાર, સાંજે ૪-૦૦ થી ૮-૦૦ ર/એ, અશોક એપાર્ટમેન્ટ, આંબાવાડી ચાર રસ્તા, આંબાવાડી, અમદાવાદ.
- (૨) બેસનું વર્ષ : તા. ૧૪-૧૧-૯૩ રવિવાર, સવારે ૭-૦૦ થી ૮-૦૦ ડ, મંગાધર સોસાયટી, રામબાગ પાછળ, મણીનગર, અમદાવાદ - ૩૮૦ ૦૦૮.
- (૩) દેવ દીવાળી : તા. ૫-૧૨-૯૩ રવિવાર, સવારે ૧૦-૦૦ થી ૩-૦૦ મહાદેવનગર સોસાયટીના મહાદેવમાં, ગોલ્ડન ટ્રાયએંગલ સામે, સ્ટેડિયમ રોડ, નવરંગપુરા, અમદાવાદ.

અદ્ભુતમ્બરા

(અદ્ભુતમ્બરા એટલે અનુભવયુક્ત સત્યથી ભરેલું)

(બહુજનહિતાય - બહુજનસુખાય)

(ત્રિમાસિક) ઓક્ટો. - નવે. - ડિસે.

VOL -III (93-94)

ISSUE-II

માનદ્ તંત્રી : નેષદ વ્યાસ

॥ ૐ ॥

ચાલો ઊજવીએ -

“રુતમ્બરા” દશાબ્દી વર્ષ

‘રુતમ્બરા’ - ઓમ્ગુરુ પ્રેમસમર્પણધ્યાનભિક્ષુ પરિવાર ટ્રસ્ટ દ્વારા પ્રગટ થતું ત્રિમાસિક સામયિક છે.

રુતમ્બરા અર્થાત્ અનુભવયુક્ત સત્યથી ભરેલું, ઓમ્પરિવારના આદ્યસંસ્થાપક અને ઓ.પ્રે.પ. ટ્રસ્ટના આધ્યાત્મિક વડા પ.પૂ. ગુરુદેવ શ્રી યોગભિક્ષુજીએ અષ્ટાંગયોગની અતિ કઠિન સાધના કરેલી. પૂજ્યશ્રીની સાધનાનુભૂતિઓનો અને અનુભવેલાં સત્યોનો લાભ તેમના અંતરંગ શિષ્યોને પ્રસંગોપાત્ મળતો. અન્ય યોગસાધકો, જિજ્ઞાસુઓ, આધ્યાત્મપ્રેમી ભાઈબહેનો વગેરે આ લાભથી વંચિત ના રહી જાય તેવો આગ્રહ ઓમ્પરિવારનાં સૌ ગુરુભાઈબહેનોનો હતો.

આધ્યાત્મિક જ્ઞાનપિપાસુઓની જ્ઞાનક્ષુધા શાંત થાય, સામાન્ય જનસમાજ સાચી સમજણની પ્રાપ્તિ કરી અંધશ્રદ્ધામાંથી મુક્તિ મેળવે, ગૃહસ્થાશ્રમીઓ પોતાના ગૃહસ્થાશ્રમને સાચા અર્થમાં આશ્રમ બનાવી શકે, યોગસાધકો યોગ વિષેનું યોગ્ય માર્ગદર્શન મેળવે તે હેતુથી ઓ.પ્રે.પ. ટ્રસ્ટે જુલાઈ-૧૯૮૪ થી “પરિવારપત્રિકા” નામે એક સામયિક પ્રગટ કરવાની શરૂઆત કરી. આ ત્રિમાસિકમાં પિરસાતું સાહિત્ય એ તો પૂ. ગુરુદેવનું અનુભવયુક્ત સત્ય હતું. તેથી જુલાઈ-૧૯૮૬થી આ ત્રિમાસિક સામયિકનું નામ “રુતમ્બરા” રાખવામાં આવ્યું.

છેલ્લાં નવ વર્ષથી આ સામયિકમાં પાતંજલ યોગદર્શન કથિત અષ્ટાંગયોગ વિષેનું વિશદ વર્ણન, વેદ-ઉપનિષદ ઉપરનું

તાત્ત્વિક ચિંતન-મનન, પુરાણ-શાસ્ત્રોની મૌલિક સમજણ, ઓમ્પરિવારના ઉપક્રમે પ્રસંગોપાત્ ઊજવાતા આધ્યાત્મિક કાર્યક્રમોના પ્રેરણાદાયી અહેવાલ અને તે દરમ્યાન પૂ. ગુરુદેવ દ્વારા કરતા તાત્ત્વિક-મૌલિક બહુજનસમાજોપયોગી પ્રવચનો પીરસવામાં આવે છે.

ઉપરોક્ત સાહિત્ય દ્વારા અનેક વાચકોએ, ગણમાન્ય વ્યક્તિઓએ, સાધકોએ, જિજ્ઞાસુઓએ જે પ્રાપ્ત કર્યું છે તે વાત અમે કહીએ તેના કરતાં તેમણે મોકલેલા અભિપ્રાયો અહીં રજૂ કરીએ તે વધુ યોગ્ય ગણાય -

“રુતમ્બરા”ને મળેલા અભિપ્રાયો

(૧) ગુરુબંદા શામળાજી (અમરધામ, લાલ ગેબી આશ્રમ, હાથીજંજી.)

“રુતમ્બરા”નો અંક મળ્યો. આ અંક ગુરુપૂર્ણિમા મહોત્સવ પ્રસંગે પ્રગટ થતો હોઈ પ્રસંગને અનુરૂપ લેખો વાંચી વિશેષ આનંદ. આધ્યાત્મિક, ધાર્મિક અને સંતવાણીના પ્રચાર અને પ્રસાર થતાં સાહિત્યનું ઉત્તમ-મધ્યમ-કનિષ્ઠ વગેરે રીતે વર્ણન કરવું હિતાવહ નથી કારણકે વ્યક્તિ તેની પ્રકૃતિ, સંસ્કાર અને અભિરુચિ પ્રમાણે વર્ગીકરણ કરતી હોય છે તેથી તેમાં તટસ્થતા જળવાતી નથી. પરંતુ પોતાને જે ગમ્યું અને તે સર્વને આવકાર્ય હોય તેનો તટસ્થ, નીડર, નિષ્પક્ષ અને સત્ય અભિપ્રાય જરૂર આપી શકાય. આ અંકમાં છપાયેલ લેખોમાં પ્રવચનકારને કે સંકલનકારને, કોને ધન્યવાદ આપવા તેની દિવામાં હતો. ધન્યવાદ બંનેને પરંતુ વિશેષ સંકલનકારને. કારણકે પ્રવચનમાં તો ઘણું બધું બોલાતું હોય છે. તેને સુધડ, સુવ્યવસ્થિત અને વાચકની અભિરુચિને ધ્યાનમાં રાખી, અસર કરે તેવું લખાણ આપવું તે તેની કુશાસ્ત્ર બુદ્ધિને આભારી છે.

(૨) પ્રથમેશ પટેલ એમ.એસ.સી. (વલસાડ)

.....ૐ માંથી ત્રિશૂળ, સ્વસ્તિક તથા બિન્દુના સ્વરૂપ વિષેની માહિતી ખરેખર કલ્યાણકારી છે અને જાણવા યોગ્ય છે. આપે લખ્યું છે કે “સમસ્ત વિશ્વના સત્-સાહિત્યનું સંક્ષિપ્ત સ્વરૂપ એટલે ૐ અને આ ૐ નું સંક્ષિપ્ત સ્વરૂપ એટલે બિન્દુ. આહ ! શું સનાતન સત્ય ! જે આજ સુધી કોઈ પણ જગ્યાએ વાંચવા કે સાંભળવા મળ્યું નથી. ખૂબ ખૂબ જ આનંદ અને સંતોષ થયો.

(૩) દંતવૈદ્ય લાભશંકર શુક્લ (રાજકોટ)

.....આપનું ભગવદ્ સાહિત્ય સમય લઈને અચૂક વાંચું છું અને તેથી લાભ જ થાય છે.

(૪) માનવમુનિ (વિ-સર્જન આશ્રમ, નવલખા ઈન્દોર, મ.પ્ર.)

“રુતમ્બરા” પત્રિકા જનવરી-ફરવરી-માર્ચ ૧૯૯૧-૯૨ કી પહોં પઢી. પાઠકોં કે લિએ પ્રેરણાદાયક એવં સાધકોં કે લિએ સહાયક હૈ, લાભદાયક હૈ.

“ટ્રસ્ટ, ટ્રસ્ટીઓ અને આધ્યાત્મિક વડા” આપકા લેખ ચિન્તન-મનન કે લિએ સાધકોં કે લિએ પ્રેરણાસ્રોત હૈ. ઉસે ગહરાઓ સે પઢે, ચિન્તન વ મનન ક્રિયા જાએ તો ઉસમેં સે નવનીત નિકલતા હૈ જો સાધકોં કે લિએ દિવ્ય જ્યોતિ સમાન હૈ.

(૫) દલાભાઈ (તેલનાર)

“રુતમ્બરા”માં મંત્ર અને મંત્રોનાં રહસ્ય વિષે વાંચ્યું અને મુખોદ્ગાર નીકળી ગયો. અદ્ભુત! અદ્ભુત!! સર્વ શાસ્ત્રોનો સાર અને મંથન બાદનું માખણ અને ભક્તજનો માટે, જિજ્ઞાસુઓ માટે અને ભક્તિમાર્ગમાં પા પા પગલી કરનારાઓ માટે તો એક અમૂલ્ય વારસો છે, અમૂલ્ય ગ્રંથ છે. પત્રિકાનાં પાનાં સોળ છતાં વિગત હજાર, બે હજાર પાનાંની.

(૬) જી. ગાંધી (ધ્રાંગધ્રા)

અમારા સજ્જેશન મુજબ તમોએ સૌરાષ્ટ્ર અપંગ મંડળ - ધ્રાંગધ્રાને વિના મૂલ્યે અંક મોકલવાનું રાખ્યું છે તે ખૂબ ખૂબ આદરને પાત્ર છે. અમો અંક વાંચી લીધા પછી આ અંક સૌરાષ્ટ્ર અપંગ મંડળના પ્રમુખને આપવા જઈએ ત્યારે તેઓ અમારી તરફ લાગણીની નજરે જુએ છે, ખરેખર તો આપનો આભાર માને છે. નારદ-ભક્તિ-સૂત્રમાં લખેલ છે કે “સા કર્મ પરમ પ્રેમરૂપા આનંદસ્વરૂપા ચ” એટલે તે શક્તિ ક્વાંથી પ્રેમસ્વરૂપે વરસે છે અથવા ક્વાંથી આનંદ સ્વરૂપ લાગે છે. આ તો હાથવગી શક્તિ છે. કૃપાશક્તિથી જ બધું

શક્ય છે ત્યારે હાથમાંથી “સરી જતી રમ્ય ઘોષા” - ને પુરેપુરી માણવા માટે ૐ પરિવારનું મુખપત્ર (રુતમ્બરા) કામ કરે છે. તે કાર્યથી સંતોષ થાય છે એમ કહેવા કરતાં - અન્યસ્માત્ સૌલભ્યં ભક્તૌ. જેનામાં કાયમી વિક્ષેપ-મળ છે તેણે અષ્ટાંગયોગ સિદ્ધિ નથી મેળવી. તે બધાંની વચ્ચે અન્ય રીતે ભક્તિથી સિદ્ધિ મેળવે એ કૃપાને કદાચ ધક્કો-બળ મળે છે. એકબીજાના સાથી થવા પ્રેરણા મળી છે.

(૭) મનુ પંડિત (સહતંત્રી-વિશ્વવાત્સલ્ય, અમદાવાદ)

પત્રિકાનું (“રુતમ્બરા”નું) ટાઈટલ વળું આકર્ષક થયું છે. એમાં ગુરુદેવની જે મુદ્રા દેખાડી છે તે જાણે કે મુમુક્ષુઓને ઊર્ધ્વગામી આરોહણનું નિશ્ચિત ઈંગિત કરે છે; અને આત્માર્થિઓને શાંતિનું આશ્વાસન આપે છે. આ બંને ભાવ એમનાં નેત્રોમાં હું વાંચી શક્યો છું. જે લોકો શબ્દોની કડાકૂટમાં ન પડવા ઈચ્છતા હોય તેમને માટે આટલી સ્નેહમુદ્રા જ પૂરતી છે. આવી સુંદર પત્રિકા પ્રગટ કરવા બદલ અમારા ધન્યવાદ.

(૮) ભાઈલાલભાઈ છાટબાર (ભાવનગર)

પત્રિકા (રુતમ્બરા) સહુ સાધક ભક્ત ભાઈ-બહેનોને સાંકળી રાખવા મદદરૂપ થશે અને આજે જે બીજ છે તે ભવિષ્યમાં શીતળ છાયા આપનારું વિશાળ વટવૃક્ષ બની રહેશે. આપનો પુરુષાર્થ પ્રશંસનીય છે.

(૯) લક્ષ્મીપ્રસાદ ના. સેવક (અમદાવાદ)

“રુતમ્બરા”માં પૂ. ગુરુવર્ય યોગભિશુજી ભારતીય સંસ્કૃતિના આઘ વેદો, ઉપનિષદો, શ્રુતિ, સ્મૃતિ, ભગવદ્ગીતાના પ્રખર અને નિગૂઢ જ્ઞાનને મધુર સ્વાતિ બિન્દુઓની માફક સાદી, સરળ શૈલીમાં રજૂ કરી આપણાં મન અને બુદ્ધિને તેના આહ્લાદક છંટકાવથી તૃપ્ત કરી રહ્યા છે, જેને આપણું મોટું સદ્ભાગ્ય ગણવું રહ્યું. આ મંદ મંદ વહેતી જ્ઞાનસરિતામાં ડૂબકી દઈ આપણાં અંતરનાં દાર ખોલવા પુનિત સ્નાન કરવું જ રહ્યું. પત્રિકાના દિવ્ય સંપત્તિરૂપ જ્ઞાનને પચાવી અંતર્યક્ષુઓ ખૂલતાં પ્રકાશમય ઉદ્ગ્રવળ માર્ગ નિશ્ચિત સાંપડવાનો છે એવી અમારી શ્રદ્ધા સફળ બની રહો.

(૧૦) નવીન શાહ (સી.પી.એ. ન્યુયોર્ક-અમેરિકા)

...આપનાં પ્રવચનો જ આજના માનવજીવનને દૈષ્ટિ બક્ષશે અને એ દૈષ્ટિ જ માનવીને તેના જીવનસમુદ્રને તરવામાં સહાયરૂપ બનશે, ઝંઝાવાતોનો સામનો કરવામાં આ નવીન

દષ્ટિ જ ઢાલરૂપ બનશે એમ હું માનું છું.

(૧૧) નંદુભાઈ (હરિ ઐ આશ્રમ)

આપના તરફથી પરિવાર-પત્રિકા (રુતમ્બરા)નો અંક મળ્યો. વાંચ્યો. રાજી થયો. આપનો વણો આભાર.

(૧૨) ગીતા જૈન (તંત્રી-પર્વ પ્રજ્ઞા, મુંબઈ)

“રુતમ્બરા” ખૂબ સુંદર નામ છે. ચરમ સીમા પ્રાપ્ત કરી લે એ જ ‘સત્ય’ એ અંકમાં પ્રગટ થતું હશે.

(૧૩) હેમંત મહેતા (અમદાવાદ)

“પ્રથમ ભક્તિ સંતન કર સંગા.” નવધા ભક્તિમાં સૌ પ્રથમ સંત-સંગ, સત્સંગ કરવાનું કહ્યું છે. અને આ એક ભક્તિ આવે તો પછી નવે નવ ભક્તિ આપોઆપ આવે. પરંતુ આજના કળિયુગમાં સત્સંગ કરવાનો સમય લોકો પાસે છે નહીં અને જેની પાસે સમય છે તેઓ સત્સંગ કરી શકતા નથી અને જેઓ સત્સંગ કરે છે તેઓ મોટા ભાગે સાચા સંતનો સમાગમ નથી કરતા હોતા. સાચા સંત મળવા મુશ્કેલ છે. ગીતામાં કહ્યું છે - અબજો માણસોમાં એક સાચો ભક્ત, સાચો સંત હોય છે; જ્યારે આજકાલ તો સંતોનો રાફડો ફાટ્યો છે. આવા સમયે “રુતમ્બરા” સાચા અર્થમાં સત્સંગ કરાવે છે.

જુલાઈ-૧૯૯૩ થી જૂન-૧૯૯૪ સુધીનું વર્ષ “રુતમ્બરા” દશાબ્દી વર્ષ તરીકે ઊજવાઈ રહ્યું છે. તે નિમિત્તે ઓ.પ્રે.પ. ટ્રસ્ટ દ્વારા અનેક ગામડાંઓમાં અને શહેરોમાં આધ્યાત્મિક કાર્યક્રમો યોજવાનો પ્રયત્ન ચાલી રહ્યો છે. આ કાર્યક્રમ

દરમ્યાન ઓમ્પરિવારના સ્વયંસેવકો પ.પૂ. ગુરુદેવ શ્રી યોગભિમુજ્જના તાત્ત્વિક-મૌલિક વિચારોને બહુજનસમાજ સુધી પહોંચાડવાનો પ્રયત્ન કરશે; તેના દ્વારા અનેક વ્યક્તિઓને સાચી સમજણ પ્રાપ્ત કરાવી અંધશ્રદ્ધામાંથી મુક્ત કરાવવાનો પ્રયત્ન કરશે.

નમ્ર વિનંતી

આપને આગ્રહભરી નમ્ર વિનંતી કે આપ સૌ પણ બહુજનહિતાય-બહુજનસુખાયના આ ભગીરથ કાર્યમાં સહભાગી બનો. આ દશાબ્દી વર્ષ નિમિત્તે “રુતમ્બરા” સામયિકના આજીવન સભ્ય બની-બનાવી તેમાં પિરસાતા અમૂલ્ય સાહિત્યના પ્રચાર-પ્રસારમાં મદદરૂપ થાઓ. અસ્તુ.

“રુતમ્બરા” - “રજિસ્ટ્રાર ઓફ ન્યુઝ પેપર્સ ઓફ ઈન્ડિયા - અન્ડર રજિસ્ટર્ડ નંબર ૪૮૭૭૦/૯૦” દ્વારા નોંધણી પામેલ ત્રિમાસિક સામયિક છે, જેની આજીવન સભ્ય ફી રૂ.૨૫૦/- છે. તા. ૧-૬-૯૩ થી તા. ૩૦-૬-૯૪ સુધીમાં આજીવન સભ્ય બનનારને - “મુક્તા” (પાતંજલ યોગદર્શન-સમાધિપાદ), “પ્રેરણાસિંધુ” (તહેવારોની મૌલિક સમજ), “પૂજ્યશ્રીમાં ઈશ્વરદર્શન” (પૂ. ગુરુદેવ શ્રી યોગભિમુજ્જની દક્ષિણભારત અને અમેરિકાની યાત્રાનું વર્ણન) અને “ઓમ્પરિવાર” નામનાં પુસ્તકો ભેટ આપવામાં આવશે.

—“રુતમ્બરા” પ્રકાશન સમિતિ

શાંતા

(પાતંજલ યોગદર્શન - સાધનપાદ)

-યોગભિમુ

તપ, સ્વાધ્યાય અને ઈશ્વરપ્રણિધાનને ક્રિયાયોગ કહે છે. ક્રિયાયોગ સમાધિની પ્રાપ્તિ માટે અને ક્લેશોને તનુ કરવા માટે છે. અવિદ્યા, અસ્મિતા, રાગ, દ્વેષ અને અભિનિવેશ આ પાંચ નામવાળા પાંચ પ્રકારના ક્લેશો છે. આ પાંચ ક્લેશોને પ્રસુપ્ત, તનુ, વિચ્છિન્ન અને ઉદાર નામવાળી ચાર

અવસ્થાઓ છે અને તેમનું ક્ષેત્ર અવિદ્યા છે. અવિદ્યારૂપી ક્ષેત્રમાં-ખેતરમાં આ ક્લેશો ઊગી નીકળે છે.

ઉપરોક્ત વાતોને ગયા અંકમાં ખૂબ વિસ્તારપૂર્વક સમજાવા. હવે પાંચ પ્રકારના ક્લેશોને સમજાવે.

અનિત્યાશુચિદુષ્પાનાત્મસુ નિત્યશુચિ
સુખાત્મખ્યાતિરવિદ્યા ॥૫॥

ભાવાર્થ : અનિત્યમાં નિત્ય જણાવું, અપવિત્રમાં પવિત્ર જણાવું, દુઃખમાં સુખ જણાવું અને જડમાં ચેતન જણાવું તેને અવિદ્યા કહેવામાં આવે છે.

વિસ્તાર : આપણમાં જે ખોટું જ્ઞાન પ્રવર્તે છે, મિથ્યા જ્ઞાન પ્રવર્તે છે, ખોટી માન્યતાઓ અને ભ્રમણાઓ પ્રવર્તે છે તેને અવિદ્યા કહેવામાં આવે છે. તે અવિદ્યાના ચાર ભાગ છે, ચાર રીતે તે વ્યાપેલી છે. આ ચારેય પ્રકાર મળીને તેનું સામૂહિક નામ છે, અવિદ્યા. ચાર પ્રકાર કયા કયા?

(૧) અનિત્યમાં નિત્ય જણાવું. જે અનિત્ય છે તેને આપણે નિત્ય સમજી બેઠા છીએ. અનિત્ય એટલે કે જે નિત્ય રહેવાવાળું નથી. આપણું આ પંચમહાભૂતનું શરીર, તેમાંની ઈન્દ્રિયો; તે જ પ્રમાણે આપણાં વહાલાં કુટુંબીજનોનાં શરીરો, સગાં-સંબંધી, મિત્રમંડળનાં શરીરો; તેનાથી આગળ વધતાં તમામ જીવોનાં શરીરો, સમસ્ત જગતમાં જે કંઈ ભૂતાત્મક વસ્તુઓ વ્યાપેલી છે તે સર્વે કેવી છે ? અનિત્ય. ક્ષણે ક્ષણે તેનો નાશ થઈ રહ્યો છે. આવી તમામ અનિત્ય વસ્તુઓને આપણે અવિદ્યાના કારણે નિત્ય સમજી બેઠા છીએ.

(૨) અપવિત્રમાં પવિત્ર જણાવું. શુચિ એટલે પવિત્ર અને અશુચિ એટલે અપવિત્ર. જે જે પદાર્થો અપવિત્ર છે તેને આપણે મહાન પવિત્ર ગણી રહ્યા છીએ, પવિત્ર સમજી રહ્યા છીએ. આ પ્રકારની અવિદ્યાના કારણે જે તિરસ્કાર ઉત્પન્ન કરે તેવી અને ગંદકીવાળી જગ્યાઓ છે તેમાં જ આપણે રચ્યાપચ્યા છીએ; તેવી જગ્યાઓને આપણે મહાન પવિત્ર ગણીએ છીએ અને તેમાં જ મોજમજ માણીએ છીએ.

(૩) દુઃખમાં સુખ દેખાવું. જે ભયંકર દુઃખો જ છે, જે ભૂત, ભવિષ્ય અને વર્તમાન ત્રણે કાળમાં દુઃખરૂપે જ છે; આપણને જે દુઃખી જ કરે છે તેવી સમસ્યાઓને, તેવા પદાર્થોને, તેવાં પ્રકરણોને આપણે સુખમય માની રહ્યા

છીએ. સામાન્ય મનુષ્યોને જે સુખ, સુખ લાગે છે તે સુખ વિવેકીજનોને દુઃખ લાગે છે. તે એટલા માટે કે તેવાં બધાં સુખો તાત્કાલિક રીતે જોતાં પરિણામ-દુઃખ, તાપ-દુઃખ અને સંસ્કાર-દુઃખ છે. આ ત્રણ રીતે જોતાં જે સુખો વિવેકીજનોને દુઃખ લાગે છે તેને સામાન્ય મનુષ્યો સુખ સમજી બેઠા છે. આ રીતે આપણે પણ તેને સુખ સમજી બેઠા છીએ. ખોટી માન્યતાઓ કે જે દુઃખમય જ છે તેને સુખમય સમજી બેઠા છીએ.

(૪) અનાત્મામાં આત્મપણું જણાવું. અનાત્મામાં આત્મપણું એટલે જડમાં ચેતન જણાવું. તેના માટે આપણા શરીરનું દૃષ્ટાંત લઈએ. આપણું શરીર તો જડ છે, અનાત્મા છે; તેને આપણે આત્મા સમજી બેઠા છીએ, ચેતન સમજી બેઠા છીએ. આ ચોથા પ્રકારની ખોટી માન્યતા.

ઉપરોક્ત ચારેય માન્યતા તે અવિદ્યાનાં રૂપ છે. તેનું જ નામ અવિદ્યા. આ અવિદ્યા જ બીજા બધા કલેશોનું ક્ષેત્ર છે. જો આ અવિદ્યા ના હોય તો કલેશો ઊગી જ ના શકે, ટકી જ ના શકે, રહે જ નહીં. તેથી પ્રથમ તો અવિદ્યાને સમજાવવામાં આવી. હવે સમજાવે છે અસ્મિતા.

દગદર્શનશક્ત્યોરેકાત્મતૈવાઅસ્મિતા ॥ ૬ ॥

ભાવાર્થ : દગશક્તિ અને દર્શનશક્તિને એક સમજવી તેનું નામ અસ્મિતા નામનો કલેશ છે. દગ એટલે જોનારો આત્મા અને દર્શન એટલે જેના વડે જોનારો જુએ છે તે ઈન્દ્રિયો. ઈન્દ્રિયો દ્વારા તે જગતને જુએ છે તે તેની જોવાની શક્તિ - ઈન્દ્રિયોની શક્તિ - અને આત્માની શક્તિને એક સમજવી, એટલે કે આત્મા અને ઈન્દ્રિયોને એક સમજવાં તે અસ્મિતા નામનો કલેશ છે.

સુખાનુશયી રાગઃ ॥ ૭ ॥

ભાવાર્થ : સુખની પાછળ જનારો રાગ (છે).

વિસ્તાર : રાગ કલેશ કોને કહેવામાં આવે છે ? આપણે એક સુખ ભોગવીએ છીએ તે સુખની ગેરહાજરીમાં ફરીફરીને તેની યાદ આપણને આવ્યા કરે છે; સુખના સંસ્કારોને તે કલેશ પાછળ છોડતો જાય છે અને તેથી તે સુખની યાદ આવ્યા કરે છે, તે સુખની યાદ સતાવ્યા કરે છે. આમ સુખની પાછળ જનારા કલેશને રાગ કહે છે.

દા.ત. આપણે અમુક સ્થળે ભજિયાં ખાધાં. આપણને ખૂબ ભાયાં અને તેથી ભજિયાં ખાવાનું સુખ પ્રાપ્ત કર્યું. પરંતુ દરરોજ તો તે સ્થળે આપણે જઈ શકતા નથી અને ભજિયાં ખાઈ શકતા નથી; અને ભજિયાંની યાદ તો આપણને સતત સતાવ્યા કરે છે. તો એ ઘયો રાગ નામનો કલેશ.

દુખાનુશયી દ્વેષ: ॥ ૮ ॥

ભાવાર્થ : દુઃખની પાછળ જનારો દ્વેષ છે.

વિસ્તાર : આપણને જે કાંઈ દુઃખ પડ્યું હોય છે તે ચાલ્યા ગયા પછી પણ યોતાના સંસ્કારોને પાછળ છોડતું જાય છે. એ દુઃખ તરફ તિરસ્કારનો ભાવ ઉત્પન્ન થાય છે. જ્યારે જ્યારે તે દુઃખ આપણને યાદ આવે ત્યારે તેના તરફ તિરસ્કારની વૃત્તિ ઉત્પન્ન થાય છે. તેનું નામ દ્વેષ; તેને દ્વેષ નામનો કલેશ કહે છે.

સ્વરસવાહી વિદુષોઅપિ તથા રૂઢોઅભિનિવેશ: ॥ ૯ ॥

ભાવાર્થ : જે સ્વાભાવિક રીતે જ (શરીરની) સાથે આવે છે અને વિદ્વાનો ઉપર પણ સવાર ઘઈને રહે છે તે અભિનિવેશ (કલેશ છે).

વિસ્તાર : અભિનિવેશ નામનો આ પાંચમો કલેશ છે. અભિનિવેશ કલેશ કોને કહેવામાં આવે છે ? મૃત્યુના ભયને અભિનિવેશ કલેશ કહેવામાં આવે છે.

સ્વરસવાહી = અનેક જન્મોથી આપણી સાથે તે વહી રહ્યો છે અને વિદુષોઅપિ = જેવી રીતે મૂર્ખાઓ ઉપર ચઢી બેઠો છે તેવી જ રીતે વિદ્વાનો ઉપર પણ ચઢી બેઠો છે. એટલે કે મૂર્ખ અને અભણ પુરુષો તેનાથી જેટલા ડરે છે તેટલા જ મહાવિદ્વાનો અને મહાત્માઓ પણ તેનાથી ડરે છે. મૃત્યુભયરૂપી તે અભિનિવેશ કલેશ અનેક જન્મોથી આપણી સાથે સાથે વહી રહ્યો છે, એટલે કે સાથે આવી રહ્યો છે. મૃત્યુ મૂર્ખ લોકોને જેટલું ડરાવે છે તેટલું જ વિદ્વાનો અને મહાત્માઓને પણ ડરાવે છે અને એ ડર, એ મૃત્યુનો ભય સતત આપણી સાથે અનેક જન્મોથી આવી રહ્યો છે. આ મૃત્યુભયથી આપણે પૂર્વજન્મની પણ સાબિતી કરી શકીએ છીએ. તે આ રીતે -

આપણને મૃત્યુનો ભય કેમ લાગી રહ્યો છે ? આપણે

આપણા જીવનમાં જેનો જેનો, જે જે દુઃખનો અનુભવ લીધો હોય તે દુઃખ ફરીને આપણી સામે આવે ત્યારે તેનો આપણને ભય લાગે તે સ્વાભાવિક છે.

નિયમ તો એ કહે છે કે આપણે આપણા જીવનમાં જે જે દુઃખનો, જે જે ત્રાસનો અનુભવ કર્યો હોય - સ્વાનુભવ લીધો હોય તે દુઃખદાયક વિષય કે પ્રસંગ આપણી સામે આવવા લાગે ત્યારે આપણે તેનાથી ડરીએ છીએ કારણકે તેનો આપણે સ્વાનુભવ કર્યો હતો. તે વાતને એક દૃષ્ટાંતથી સમજાએ.

એક દીવો કે એક મીણબત્તી સળગી રહી છે. તેની પાસે એક નાનું બાળક બેઠું છે. તેણે હજુ અગ્નિથી દાઝવાના ભયનો અનુભવ નથી કર્યો તેથી તે મીણબત્તીને પકડવાનો પ્રયત્ન કરે છે. તે મીણબત્તીની જ્યોત તેને રમકડું લાગે છે, રમવાની ચીજ લાગે છે. તેથી તે તેની સાથે રમવાનો પ્રયત્ન કરે છે. કેમકે હજુ તે ક્યારેય અગ્નિથી દાઝ્યું નથી તેથી અગ્નિથી દાઝવાનું જે દુઃખ છે તેનો હજુ તેણે સ્વાનુભવ કર્યો નથી તેથી તેને તે પકડવાનો પ્રયત્ન કરે છે અને જેવો હાથ નાખ્યો તેવું તે દાઝ્યું અને ભૂમ પાડી ઊઠ્યું. હવે ફરીને તે તેને પકડવાનો પ્રયત્ન નહીં કરે. પહેલાં તો આપણે તેને રોકતા હતા. પણ આપણી નજરચૂક ઘઈ ગઈ અને તેણે જ્યોત પકડી અને તેથી તે દાઝ્યું. તેને ભયંકર દુઃખ ઘ્યું. હવે તે મીણબત્તીની પાસે ના જાય. હવે ફરીને તેનો હાથ પકડીને મીણબત્તી પાસે લઈ જવાનો પ્રયત્ન કરીએ તો પણ તે હાથને જબરજસ્તીથી પાછો ખેંચી લેશે. કેમ કે તેને હવે સ્વાનુભવ ઘયો કે આ જ્યોતથી દઝાય છે અને મહાદુઃખ થાય છે. તેથી તેની પાસે ના જવાય. તેને પકડીએ તો દુઃખ થાય. પહેલાં તો તેને તેનો સ્વાનુભવ નહોતો એટલે અગ્નિનો સ્પર્શ કર્યો અને દુઃખ વહોરી લીધું. હવે સ્વાનુભવ ઘયો તેથી તે, તે દુઃખ પાસે ના જાય.

તો, આ સિદ્ધાંતથી એ તારવણી નીકળી કે દુઃખનો સ્વાનુભવ ઘયા પછી તે દુઃખ પાસે આપણે જતા નથી, તેનાથી છેટા રહીએ છીએ. પરંતુ જ્યાં સુધી તે દુઃખનો અનુભવ નથી ત્યાં સુધી તો તે દુઃખની પાસે આપણે જઈએ

છીએ. તે દુઃખનો ભય ક્યારે લાગે કે જ્યારે તેનો સ્વાનુભવ થાય.

આપણને ચાલુ જીવનમાં મૃત્યુનો ભય લાગે છે. આ સૂત્રમાં આવ્યું કે મૂર્ખાઓ અને વિદ્વાનો બધાને મૃત્યુનો ભય લાગે છે. તો એ મૃત્યુનો ભય કેમ લાગે છે ? આ જીવનમાં આપણે મૃત્યુનો સ્વાનુભવ લીધો છે ? ના, આ જીવનમાં તો મૃત્યુનો સ્વાનુભવ નથી લીધો. સિદ્ધાંતમાં તો રજૂઆત થઈ કે એક વખત દુઃખનો સ્વાનુભવ, ભયનો સ્વાનુભવ લઈએ ત્યાર પછી જ તેનો ભય લાગે છે, ત્યાર પહેલાં નહીં. તો, આ જીવનમાં તો આપણે મૃત્યુનો અનુભવ લીધો નથી. તો કેમ મૃત્યુથી આપણે ડરી રહ્યા છીએ ? મૃત્યુનો ભય આપણને કેમ સતાવી રહ્યો છે ? અભિનિવેશ ક્લેશ આપણને કેમ દુઃખી કરી રહ્યો છે ? મૃત્યુથી ભય પામી રહ્યા છીએ પરંતુ આ જીવનમાં તો મૃત્યુનો સ્વાનુભવ લીધો નથી.

તો, આનાથી એ સાબિત થયું કે જો આપણે વર્તમાન જીવનમાં મૃત્યુના ભયનું દુઃખ અનુભવ્યું નથી અને છતાં આપણને તે દુઃખનો ભય લાગી રહ્યો છે તો, ભલે આ જીવનમાં નહીં પરંતુ ક્યારેક પણ આપણે મૃત્યુનો સ્વાનુભવ લીધેલો છે, મૃત્યુના ભયનું દુઃખ આપણે અનુભવેલું છે તેથી આપણે આ જીવનમાં તેનાથી ડરી રહ્યા છીએ. વર્તમાન જીવનમાં ભલે મર્યા નથી, મૃત્યુનો અનુભવ ભલે લીધો નથી પણ ગમે ત્યારે આપણને તે મૃત્યુનો અનુભવ થયો છે તે નિશ્ચિત છે. અને જો મૃત્યુનો અનુભવ લીધો છે તો મૃત્યુ તો કોનું હોઈ શકે ? મૃત્યુ શરીરનું હોઈ શકે. શરીર ત્યારે હોઈ શકે કે જ્યારે તેનો જન્મ થયેલો હોય. તો ક્યારેક પણ તે શરીરનો જન્મ થયેલો હશે, અને તેથી વર્તમાન સિવાય પણ આગળનો આપણો કોઈ જન્મ હશે. તો, આ રીતે આપણો પૂર્વજન્મ હશે.

તો આમ, અભિનિવેશ ક્લેશથી આપણે પૂર્વજન્મની સાબિતી કરી કે આ વર્તમાન જન્મ પૂર્વ પણ આપણા અનેક જન્મો હોઈ શકે. આમ અભિનિવેશ ક્લેશથી ચોક્કસપણે પૂર્વજન્મને સિદ્ધ કર્યો કે પૂર્વજન્મ છે જ. પૂર્વજન્મમાં ના માનતા હોય તેમના માટે આ સૂત્ર અતિ

ઉપયોગી છે. આ સૂત્ર અતિશય ઉપકારક છે - પૂર્વજન્મની સિદ્ધિ માટે; જે પૂર્વજન્મને ન માનતા હોય તેમના માટે. અને જો વર્તમાન જન્મ પૂર્વ પણ જન્મ હોઈ શકે તો વર્તમાન જન્મ પછી પણ જન્મ (પુનર્જન્મ) હોઈ શકે જ. આ રીતે અભિનિવેશ ક્લેશથી પૂર્વજન્મ અને પુનર્જન્મ બંને ચોક્કસપણે સાબિત થઈ શકે છે.

આ રીતે આપણે અવિદ્યા, અસ્મિતા, રાગ, દ્વેષ અને અભિનિવેશ નામના પાંચ ક્લેશોને સમજ્યા.

તે પ્રતિપ્રસવહેયા: સૂક્ષ્મા: ॥ ૧૦ ॥

ભાવાર્થ : સૂક્ષ્મ થયેલા તે ક્લેશોને તેની જન્મભૂમિ (કારણભૂમિ)માં પહોંચાડી દેવા.

વિસ્તાર : ઉપરોક્ત પાંચેય ક્લેશોને પ્રતિપ્રસવ કરી નાખવા જોઈએ, એટલે કે તેને તેની જન્મભૂમિમાં પહોંચાડી દેવા જોઈએ, જો તે ક્લેશોથી આપણે મુક્ત થવું હોય તો. હેયા: એટલે કે તેને નષ્ટ કરી નાખવા જોઈએ. જે આપણી શાંતિને ડહોળી રહ્યા છે, નષ્ટ કરી રહ્યા છે તેમને નષ્ટ કરી નાખવા જોઈએ, તેમને હટાવી દેવા જોઈએ. કઈ રીતે ? સૂક્ષ્મ કરીને. તે પાંચેય ક્લેશોને સૂક્ષ્મ કરીને "પ્રતિપ્રસવ" એટલે કે તેની જન્મભૂમિમાં પહોંચાડી દેવા જોઈએ. સૂક્ષ્મ કઈ રીતે કરવા ? ક્રિયાયોગથી. તેના માટે પહેલા અને બીજા સૂત્રમાં સૂચના છે.

ક્લેશોને તનુ કરવા માટે શું કહ્યું ? ક્રિયાયોગ; તપ, સ્વાધ્યાય અને ઈશ્વરપ્રશિધાનરૂપી ક્રિયાયોગ દ્વારા ક્લેશોને તનુ કરી નાખવા. આ દશમા સૂત્રમાં પણ કહ્યું ક્લેશોને પ્રતિપ્રસવ કરી નાખવા. પ્રતિપ્રસવ કરવા માટે તેને સૂક્ષ્મ કરી નાખવા જોઈએ. ક્લેશોને સૂક્ષ્મ કરીને જ તેનો પ્રતિપ્રસવ થઈ શકે. સૂક્ષ્મ કરીને તેમને તેમની જન્મભૂમિમાં પહોંચાડી દેવા.

ક્રિયાયોગથી ક્લેશોને સૂક્ષ્મ કરીને તેમની જન્મભૂમિમાં, તેમની કારણભૂમિમાં તો પહોંચાડી દીધા. પરંતુ પછી તેમની જન્મભૂમિમાંથી પણ તે પાછા ન જન્મે તેટલા માટે તેમની જન્મભૂમિમાંથી પણ તેમનો નાશ કરી નાખવો જોઈએ. તો, તેમની જન્મભૂમિમાંથી પણ તેમનો નાશ કરી નાખવા માટે શું સાધન બતાવ્યું ? ધ્યાન.

ધ્યાનહેયાસ્તદવૃત્તયઃ ॥ ૧૧ ॥

ભાવાર્થ : તે કલેશવૃત્તિઓનો નાશ 'ધ્યાન'થી કરવો.

વિસ્તાર : ધ્યાનની ઘણી મોટી ઉપયોગિતા છે.

ક્રિયાયોગથી ઉપરોક્ત પાંચેય કલેશોને સૂક્ષ્મ તો કરી નાખ્યા, સૂક્ષ્મ કરીને તેમની જન્મભૂમિમાં પહોંચાડી દીધા. સૂક્ષ્મ કર્યા સિવાય તેમને તેમની જન્મભૂમિમાં ન પહોંચાડી શકાય તે વાતને એક સ્થૂળ દૃષ્ટાંતથી સમજાએ.

એક પેટીમાં ઘણાં કપડાં ભર્યાં છે. સુંદર વ્યવસ્થિત ગડી કરીને તેમાં કપડાં ભર્યાં છે. પેટી પૂર્ણ ભરેલી છે. તે પેટીને ખોલી કપડાંને બહાર કાઢી નાખીએ અને તેની ગડી ખોલી નાખીએ તો એક મોટો ઢગલો ધાય. પછી તે બધાં કપડાંને વ્યવસ્થિત ગડી કર્યા સિવાય જ એટલે કે સૂક્ષ્મ કર્યા સિવાય (આ જગ્યાએ વ્યવસ્થિત ગડી કરવી એટલે વ્યવસ્થિત રીતે સૂક્ષ્મ કરવાં) અવ્યવસ્થિત ગડીમાં, ફૂલેલાં હતાં તેમજ પેટીમાં ભરી દઈએ તો તે પેટીમાં ના માય. તે પેટીમાં મવડાવવા માટે, તે પેટીમાં સમાવવા માટે, તે પેટીમાંથી કાઢતી વખતે તે કપડાંની જેવી સૂક્ષ્મ ગડી હતી તેવી ગડી કરીને સૂક્ષ્મ કરી નાખવાં (સંકેલવાં) પડે. તો તે પેટીમાં પાછાં સમાઈ શકે. પેટીમાંથી કાઢ્યા પછી તેમની ગડી ખૂલી ગઈ અને તે વિસ્તૃત થઈ ગયાં. તેથી તે વિસ્તૃત અવસ્થામાં પેટીમાં પાછાં સમાઈ ના શકે. તે પેટીમાં તેમને સમાવવા માટે તો કાઢતી વખતે જેવાં વ્યવસ્થિત હતાં એવાં કરવાં પડે. આમ, તે કલેશો તેમની જન્મભૂમિમાંથી જન્મતી વખતે જેટલા સૂક્ષ્મ હતા, અત્યારે તેટલા અને તેવા સૂક્ષ્મ તે રહી શક્યા નથી. અત્યારે તો તે અતિ વિસ્તૃત થઈ ગયા છે, ઘણા વિશાળ થઈ ગયા છે; તેથી તે સ્થૂળતામાંથી, તે વિસ્તૃતતામાંથી તેમને ફરીને પાછા તેટલા સૂક્ષ્મ બનાવવા જોઈએ. ક્રિયાયોગથી સૂક્ષ્મ કરીને પછી તેમને તેમની જન્મભૂમિમાં પહોંચાડી શકાય.

હવે સૂક્ષ્મ બનાવીને જન્મભૂમિમાં તો પહોંચાડી દીધા. પરંતુ તે તેમની જન્મભૂમિમાંથી ફરીને પાછા નહીં જન્મે તેની શી ખાતરી ? પહેલાં જન્મ્યા જ હતા ને ! આપણે તેમને સૂક્ષ્મ બનાવીને તેમની જન્મભૂમિમાં પહોંચાડી દેવા પડ્યા કેમ કે તે જન્મી ચૂકેલા હતા. એટલે પહેલાં પણ

જન્મ્યા હતા, તો હવે પછી નહીં જન્મે તેની શી ખાતરી ? જન્મભૂમિમાં તો પહોંચી ગયા પરંતુ હજુ ત્યાં સૂક્ષ્મરૂપે, બીજરૂપે તો પડેલા જ છે. જે કાંઈ બીજરૂપે પડેલું છે તેને અનુકૂળ વાતાવરણ મળે તો તે ફરીને જન્મી શકે છે. આ રીતે જોતાં તે ફરીને નહીં જન્મે તેની આપણને ખાતરી તો છે નહીં. જો તે ફરીને જન્મે તો આપણી બધી મહેનત પાણી થઈ જાય. તેથી, ફરીને તે ત્યાંથી ના જન્મે તેના માટે શું કરવું જોઈએ ? તેમને ત્યાંથી પણ નષ્ટ કરી નાખવા જોઈએ. ત્યાંથી નષ્ટ કરી નાખવા માટે શું સાધન બતાવ્યું છે ? "ધ્યાન". ધ્યાન દ્વારા કલેશોને તેમની જન્મભૂમિમાંથી પણ નષ્ટ કરી શકાય છે. ધ્યાન સિવાય તે સૂક્ષ્મ અવસ્થામાં પોતાની જન્મભૂમિમાં પડ્યા રહે છે. તેમને જન્મભૂમિમાં પહોંચાડ્યા પછી ધ્યાનનો ખૂબ અભ્યાસ કરવો પડે અને ધ્યાનના અગ્નિથી તેમનો તેમની જન્મભૂમિમાંથી પણ નાશ કરી નાખવો કે જેથી તે ફરી કદી પણ જન્મી જ ના શકે. એ દુગ્ધબીજ થઈ ગયા. જેમકે બાજરો કે જુવાર આપણે ખેતરમાં વાવીએ છીએ તો તે ઊગી નીકળે છે. પરંતુ જો તેમને શેકીને વાવ્યાં હોય તો ? અગ્નિમાં ખૂબ શેકી નાખ્યા પછી તેમને વાવીએ તો પછી તે ઊગી શકતાં નથી. તો, જન્મભૂમિમાં પડેલા હતા તે કલેશોને ધ્યાન દ્વારા શેકી નાખવાના એટલે ફરીને તે ઊગી જ ના શકે. તો, ધ્યાનના અભ્યાસથી ઉત્પન્ન અગ્નિ દ્વારા જો તે કલેશોને બાળી નાખવામાં ના આવે તો તે પોતાની જન્મભૂમિમાં સૂક્ષ્મ અવસ્થામાં અનંત કાળ સુધી પડ્યા રહે છે, અને અનુકૂળતા મળતાં કારણભૂમિમાંથી કાર્યભૂમિમાં અવતરિત થઈને સમય જતાં મહાબળવાન થઈ જાય છે.

યમ, નિયમ, આસન, પ્રાણાયામ અને પ્રત્યાહાર દ્વારા તેમને સૂક્ષ્મ તો બનાવી નાખ્યા. પરંતુ તેમને સૂક્ષ્મ બનાવીને તેમની જન્મભૂમિમાં પહોંચાડી દીધા પછી તેના ઉપર પ્રાણાયામ ઇત્યાદિ બહારનાં અંગો કાંઈ કામ ન આપી શકે. ત્યારે તો ધ્યાન જ કામ આપી શકે. ધ્યાન અંતરંગ સાધન છે. ધારણા, ધ્યાન અને સમાધિને અંતરંગયોગ કહેવામાં આવે છે અને યમ, નિયમ, આસન, પ્રાણાયામ અને પ્રત્યાહારને બહિરંગ યોગ કહેવામાં આવે છે, તે બહારનાં સાધનો છે. ધારણા, ધ્યાન અને સમાધિ તે પણ

જ્યાં સુધી સંપ્રજ્ઞાત હોય ત્યાં સુધી અસંપ્રજ્ઞાતની તુલનામાં તેને પણ બહિરંગ કહેવામાં આવે છે.

જ્યાં સુધી તે કલેશો સ્થૂળ હતા, બહાર હતા ત્યાં સુધી યોગનાં બહિરંગોએ કામ આપ્યું અને કલેશોને સૂક્ષ્મ કરી નાખ્યા. પરંતુ જ્યારે તે કલેશો સૂક્ષ્મ થઈને પોતાની જન્મભૂમિમાં પહોંચી ગયા ત્યારે યોગનાં આ બહારનાં અંગો કામ ન આપી શકે, ત્યારે તેમને હટાવવા માટે તો ધારણા, ધ્યાન અને સમાધિ જ કામ આપે. તેથી આ સૂત્રમાં ધ્યાનનું સાધન બતાવ્યું છે. ધ્યાન એટલે અંતરંગ સાધન સમજી લેવાનું છે. આ વાતને સમજવા માટે પણ એક સ્થૂળ દૃષ્ટાંત આપીએ.

લોઢાની મજબૂત પેટીમાં મૂકેલી સોપારીને તોડવા માટે તે પેટી ઉપર ઘણાના ઘા મારીએ તો સોપારી તૂટે ? ના તૂટે. સોપારી જ્યારે બહાર પડી હતી ત્યારે મામૂલી હથોડીથી પણ તૂટી શકતી હતી. પરંતુ જ્યારે તેને લોઢાની પેટીમાં સુરક્ષિત કરી દઈએ અને પછી પેટી ઉપર ઘણાના

ઘા મારીએ તો પણ અંદરની સોપારી ઉપર કંઈ જ અસર થાય નહીં. કેમ કે સોપારી અંતરંગ થઈ ગઈ. હવે તો તિજોરીમાંનાં અંદરનાં જ કોઈ અંગો, સાધનો દ્વારા તેના ઉપર કંઈ અસર કરી શકાય. જે અંતરંગ અને સૂક્ષ્મ અવસ્થામાં પહોંચી ગઈ તેના ઉપર અસર કરવા માટે અંતરંગ અને સૂક્ષ્મ સાધનોની જરૂર પડે.

તો આમ, જે સૂક્ષ્મ અવસ્થામાં પહોંચી ગયા છે તેવા કલેશોને ત્યાંથી પણ બાળી નાખવા માટે, દગ્ધબીજ બનાવી નાખવા માટે, ત્યાંથી ફરીને જન્મી ન શકે તેવા કરવા માટે ધ્યાનનો ખૂબ જ અભ્યાસ કરવો જોઈએ. એવો ધ્યાનાગ્નિ પ્રગટ કરવો જોઈએ કે તે અગ્નિ દ્વારા; અતિ સૂક્ષ્મ અવસ્થામાં પોતાની જન્મભૂમિમાં રહેલા એવા જે પાંચ કલેશો તે ત્યાંથી પણ બળીને ભસ્મ થઈ જાય, જેથી ત્યાંથી પણ ફરીને ઊગી ના શકે. ધ્યાન વિષેની ઘણી મહત્તા આપણે આ અગિયારમા સૂત્રમાં સમજ્યા.

(ક્રમશઃ)

પુરુષોત્તમ માસ એટલે ઉત્તમ પુરુષ થવાનો માસ

-ચોગ્ધિવિદ્યુ

મંદિર જાય ત્યારે ખોરી સોપારી,
પોતે સારી ખાય,

આત્માગણી પુરુષોત્તમ મહિનો ન્હાય!

શું પુરુષોત્તમ માસ આવી રીતે નહાવાનો? પોતે સારું સારું ખાવું-પીવું, પહેરવું-ઓઢવું અને મંદિરના ભગવાનને અને કથા વાંચનાર મહારાજને ખોરું-ખોરું ધરાવવાનું અને આપવાનું? અન્યોને છેતરવામાં પોતે જ છેતરાઈએ છીએ તેવી ઉત્તમ સમજણ ઉત્તમ મહિનામાંય પ્રાપ્ત નહીં કરવાની?

"પુરુષોત્તમ માસની કથા" નામના પુસ્તકમાં તો જાતજાતની ચિત્રવિચિત્ર વાતો કહેવાયેલી છે. પણ તે બધાંયનો સાર છે. ઉત્તમ કાર્યો કરીને ઉત્તમ બનવાનો. નિર્ધારિત સમયે નિર્ધારિત પર્વો આવે છે. પુરુષોત્તમ માસ

દર ત્રીજા વર્ષે યોગવિદ્યાજ્ઞાનવિજ્ઞાન "આંધ" માંથી સુખપાદ્ય છે. અધિક માસનો અર્થ જ એ છે કે તે માસમાં કાંઈક અધિક - કાંઈક વિશિષ્ટ કાર્ય કરવું જોઈએ.

કોઈપણ ભોગે સુખી થવા માટેની જે આંધળી દોટ મનુષ્યે મૂકી છે તેમાં "રુક જાવ અને આત્મનિરીક્ષણ કરો" ની બ્રેક પુરુષોત્તમ માસ લગાવે છે. દર ત્રણ વર્ષે આ માસ એ વિચારવાનો મોકો આપે છે કે ઉત્તમ કાર્યો કરીને તમે કેટલા ઉત્તમ બન્યા? "માતાને એમ લાગે છે કે દીકરો મોટો થઈ રહ્યો છે પણ દીકરો તો મૃત્યુ તરફ ધસી રહ્યો છે" તે કહેવત જેવું આપણું જીવન છે. આ જન્મે તો થોડું સુખ પ્રાપ્ત થયું છે પણ આવતા જન્મે પણ સુખશાંતિ પ્રાપ્ત થાય એવું કાંઈ કર્યું? કે પછી ધુમાડાને જ બાચકા ભરતા રહ્યા અને સમય પૂરો થઈ જવા આવ્યો?

ભારતીય સંસ્કૃતિમાં યજ્ઞની ઘણી મોટી મહત્તા છે. યજ્ઞ એટલે અન્યો માટે કાંઈક ત્યાગવું. વધુમાં વધુ પ્રિય વસ્તુને ત્યાગવી તે ઘણો મોટો યજ્ઞ ગણાય છે. “ત્યાગને જ ભોગ સમજ” એ સૂત્ર ભારતીય સંસ્કૃતિનો પ્રાણ છે.

ગીતામાં કહ્યું છે કે યજ્ઞોમાં જપયજ્ઞ હું છું. જપયજ્ઞને આટલો શ્રેષ્ઠ શા માટે ગણ્યો હશે? કારણ કે જપયજ્ઞ સાવ સહેલો, સસ્તો અને બહુમૂલ્ય છે. અન્યો માટે શુભ ભાવના રાખવી કે વહાવવી તેને ઋષિઓ યજ્ઞ સમાન લેખે છે. મનુષ્ય વિચારે છે કે હું તો સાવ ગરીબ છું, કઈ રીતે યજ્ઞ કરી શકું? ગરીબ અને તવંગર સહુ કોઈ જપયજ્ઞ કરી શકે છે, જીવમાત્ર તરફ શુભ ભાવનાઓ વહાવી શકે છે.

શુભ ભાવનાઓનું, શબ્દોના માધ્યમથી રટણ કરવું તે જપયજ્ઞ કહેવાય છે. ઉપલક દષ્ટિએ, શુભ ભાવના રાખવાની વાત બહુ મહત્ત્વની નથી લાગતી પણ સૂક્ષ્મ રીતે જોતાં તેની મહત્તા જરૂર સમજાય છે. મનુષ્ય જેના સંગમાં સતત રહે છે તેવો તે બને છે. મનુષ્ય વધુમાં વધુ પોતાના વિચારોના - પોતાની ભાવનાઓના સંગમાં રહે છે તેથી જેવું તેનું વિચારસાતત્ય હશે તેવો તે બનશે. પોતાની સારી-માઠી ભાવનાઓ પ્રમાણે પોતે તો બને જ છે પરંતુ અન્યો ઉપર પણ તેની ઘણી જોરદાર અસર થતી હોય છે. કોઈની આપણે નિંદા-પ્રશંસા કરીએ તેની સારી-માઠી અસર તેના ઉપર જરૂર થાય છે. શબ્દશક્તિ અમોઘ છે.

જેમની ભાવના ખરેખર જ યજ્ઞ કરવાની છે તેમના માટે અનેક મોકા છે, પણ જેમને બહાનાં બતાવીને છટકી

જવું છે તેમના માટે “ આખિર પૂલ કી પૂલ” જ રહેવાની છે.

વર્તમાનકાળમાં પાણીની કેટલી હાડમારી છે? પાણીની કાળજી માટે અનેક વખત સાવધાન કરે છે, પણ જાણે કોને કહે છે! આપણા નળો તો બેફામ ચાલુ. બાલટી છલકાઈને પાણી બહાર ધસમસી રહ્યું છે, આપણે બાજુમાં જ બેઠા છીએ પણ નળને બંધ કરવા જેટલી પણ આગસ છોડતા નથી! જ્યાં સુધી આપણા ગોળામાં પાણી છે ત્યાં સુધી પાણીની હાડમારીની વાત આપણને સાચી જ ના લાગે તે કેટલું જડપણું કહેવાય! આ જડપણું ના છૂટે તો પછી ભલેને ગમે તેટલા પુરુષોત્તમ માસ નહાઈએ એથી શું? ઉત્તમ મહિનામાં આપણે કયું ઉત્તમપણું મેળવ્યું? અરે! આપણે ત્યાં નીકળતો એઠવાડ કે શાકભાજી કે ફળાદિનાં છોતરાં પણ જો ભેગા કરીને ઢોરને મોઢે જાય એવી વ્યવસ્થા કરીએ તોય સાવ મફતમાં જ કેટલાય જીવોને મરતા બચાવી શકીએ.

આવી ઉત્તમોત્તમ વાતોને પુરુષોત્તમ માસમાં આપણે કદી યાદ કરીએ છીએ? પુરુષોત્તમ માસની સાચી કથા તો આવી વાતોમાં રહેલી છે. કેટલા બધા પુરુષોત્તમ માસ પસાર થઈ ગયા. અને આપણાં વર્ષો પણ પસાર થઈ ગયાં તોય ઉત્તમપણું પ્રાપ્ત ના થયું. હોશિયાર વ્યક્તિ દરેક માસને ઉત્તમ માસ બનાવી દે છે અને મારા જેવો જડભરત પુરુષ અનેક ઉત્તમ માસ નાહીને પણ જડભરત અને જડભરત જ રહે છે. અનઉત્તમ પુરુષ જ રહે છે.

કહની મિસરી ખાંડ હે, કરની તત્તા લોહ;

કહની કહે અને રહની રહે, ઐસા વિરલા કોંક.

જે બુદ્ધિ સમર્પિત થઈને રહે છે તે જ બુદ્ધિની બુદ્ધિમાની છે. ગુરુજનો અને સંતજનોના ચરણોમાં બુદ્ધિપૂર્વક નિર્બુદ્ધિ થઈ ને બેસવું એ જ બુદ્ધિમાનપણું છે.

-યોગમિશુ

ગંગેશ ગંગોત્રીની યાત્રાએ

સંકલન: શંખર પટેલ

ઓમ્ પરિવારના એક-બે આધ્યાત્મિક કાર્યક્રમમાં ભાગ લઈએ એટલે વર્ષ દરમ્યાન ઊજવાતા દરેક કાર્યક્રમમાં ભાગ લેવાનું મન થાય છે, મન દરેક કાર્યક્રમમાં હાજરી આપવા ઝંખતું હોય છે. સમય જતાં, ઓમ્પરિવારના આઘસંસ્થાપક પ.પૂ. ગુરુદેવ શ્રી યોગભિક્ષુજીની વધુમાં વધુ નિકટ રહેવાની તાલાવેલી થાય છે, સદાય પૂજ્યશ્રી સાથે રહેવાની ઈચ્છા રહ્યા કરે છે.

અંતરની આ ઈચ્છા પૂજ્યશ્રી સાથે ગંગોત્રી-યાત્રામાં જોડાતાં પૂર્ણ થઈ. પૂ. ગુરુદેવ સાથે ગાળેલા અવર્ણનીય દિવસોની ચર્ચા મિત્રવર્તુળમાં, ગુરુપ્રેમીઓમાં થતાં તે સૌની જિજ્ઞાસા વધવા લાગતી. પૂ. ગુરુદેવ સાથેની અલભ્ય જ્ઞાનની વાતો જાણવા મુમુક્ષુઓ ઉત્સુક રહેતા.

મારા જેવો અજ્ઞાની પૂ. ગુરુદેવ સાથેની યાત્રા વિષે શું લખી શકે? છતાં યથોચિત મારી બુદ્ધિ પ્રમાણે જે કંઈ લખ્યું છે તે અહીં રજૂ કરું છું. વાચકમિત્રોને નમ્ર વિનંતી કે અહીં રજૂ કરાતા લખાણને તેઓ નીરક્ષીર ન્યાયે તોળે.

૧૯૯૦ ના એપ્રિલ માસમાં શ્રી ભરતભાઈ પરીખે જ્યારે મને પૂછ્યું કે, “શંખરભાઈ, ગંગોત્રી આવવું છે?” મેં તરત હા પાડી દીધી. પૂજ્યશ્રીની વૈખરીમાંથી નીકળતી જ્ઞાનગંગાને તેમની ઉપસ્થિતિમાં પાન કરવાનું સૌભાગ્ય સાંપડતું હોય પછી બીજું શું જોઈએ? અને જ્યારે જ્ઞાનગંગા વહાવતા પૂજ્યશ્રી શિવનું સાકાર સ્વરૂપ જ લાગતા હોય ત્યારે તેમની સાથે યાત્રામાં જોડાવાની આજ્ઞા મળે એ શું ઓછું કહેવાય? પૂજ્યશ્રીની વાણીમાંથી સતત વહેતી ગંગાજીનું પાન કરતાં જ મનમાં થયા કરે કે “ગંગેશ” સામે જ છે પછી બીજે શા માટે ફાંફાં મારવાં? અસ્તુ.

નિર્ધારિત કાર્યક્રમ મુજબ તા.૮-૫-૯૦ના શુભ દિવસે બપોરે ૧૨-૦૦ વાગ્યે સર્વોદય એક્સપ્રેસમાં નીકળવાનું હતું. તે દિવસે નિયત સમયે ઓમ્પરિવારનાં ગુરુપ્રેમી

ભાઈબહેનો પૂજ્યશ્રીને વિદાય આપવા રેલ્વેસ્ટેશને એકઠાં થવા લાગ્યાં. લગભગ ૧૧-૪૫ કલાકે ટ્રેન આવી. અમારી સાથે યાત્રામાં ડૉ. સદ્ગુરુસમર્પણભિક્ષુજી, પંકજભાઈ શાહ, દામોદરભાઈ પટેલ, શ્રી ગુરુધ્યાનભિક્ષુજી, ભરતભાઈ પરીખ, બિપિનભાઈ શાહ, કાન્તિભાઈ પટેલ જોડાવાના હતા. ટ્રેન પ્લેટફોર્મ પર આવી ગઈ હતી પરંતુ ડૉ. સદ્ગુરુસમર્પણભિક્ષુજી આવ્યા નહોતા. પૂજ્યશ્રીએ મજાકમાં કહ્યું પણ ખરું કે “ટ્રેન મોડી ઊપડવાની હશે એવી ડોક્ટરને ખબર છે કે શું!” અને એટલામાં જ સ્ટેશન ઉપર જાહેરાત થઈ કે ટ્રેન વીસ મિનિટ મોડી ઊપડશે. કેવો જોગાનુજોગ!

ટ્રેન લગભગ વીસેક મિનિટ મોડી એટલે કે ૧૨-૨૦ કલાકે ઊપડી. પ્લેટફોર્મ ઊપર ઊભેલાં સૌ ગુરુભાઈબહેનોએ ‘સત્ય-ધર્મગુરુદેવની જય’ બોલાવી. ‘સત્ય-ધર્મગુરુદેવની જય’ ના નારાથી આખું પ્લેટફોર્મ ગુંજી ઊઠ્યું.

પૂજ્યશ્રીની તબિયત સારી નહોતી. એક સિટનું રિઝર્વેશન પણ ઓછું હતું. સામાન ઘણો હતો. ટ્રેન ઊપડતાં જ સામાન વ્યવસ્થિત કરી ડૉ. ભિક્ષુજીએ પૂજ્યશ્રી માટે બેડિંગ પાથર્યું. પૂજ્યશ્રીએ કહ્યું, “ભાઈ મારી આટલી બધી ચિંતા ના કરો. યાત્રાએ જવું હોય તો થોડી તકલીફ વેઠવી જ જોઈએ.” છતાં ભક્તોની ભાવનાને ઠેસ ના પહોંચે તે કારણે પૂજ્યશ્રીએ આરામ કરવાનું પસંદ કર્યું.

પૂજ્યશ્રીએ એક જ વાક્યમાં ઘણુંબધું કહી દીધું. તકલીફ વિના યાત્રાની મજા નહીં, જેમ તપ વિના સિદ્ધિ નહીં. સુખની ખબર દુઃખ પડ્યા વિના પડે ખરી? કંઈક મેળવવું હોય તો કંઈક ગુમાવવું તો પડે જ ને? વિજ્ઞાનનો નિયમ છે કે કોઈ વસ્તુ નાશ પામતી નથી, માત્ર આકાર, કદ અને સ્વરૂપ બદલાય છે. આઘાત અને પ્રત્યાઘાત સરખા અને સામસામા હોય છે. અસ્તુ.

ટ્રેનમાં બધા પૂજ્યશ્રી સાથે આનંદપૂર્વક વાતો કરતા

હતા. પૂજ્યશ્રીએ બધાને પૂછ્યું: “આટલા બધા દિવસ તમારામાંથી કોઈ પોતાની પત્ની અને બાળકો સિવાય બહારગામ ગયા છો?” સૌએ ના કહી. પૂજ્યશ્રી કહે, “ગૃહસ્થાશ્રમમાં પણ સંયમી જીવન જીવવું ઘણું અગત્યનું છે. બ્રહ્મચર્ય એ તેજનું ઘોતક છે. અમે તમને સૌને એ પણ કહેવા માગીએ છીએ કે આધ્યાત્મિક ઉન્નતિ માટે દરેકે સંયમ અને નિયમ પાળવા જોઈએ. ઘરથી, પત્નીથી વર્ષ દરમિયાન અમુક સમય દૂર રહી અભ્યાસી ધવું જોઈએ. બાળકોથી થોડો સમય દૂર રહી મમતામાંથી-મોહમાંથી છૂટવાનો પ્રયત્ન કરવો જોઈએ.”

અમારી ગાડી રતલામ સ્ટેશને પહોંચી અને એન્જિન બગડ્યું. એન્જિનમાં ખરાબીના કારણે અમારી ગાડી રતલામ સ્ટેશને બે કલાક પડી રહી. બીજું એન્જિન આવ્યું અને ગાડી સાથે જોડાયું એટલે ગાડી આગળ ચાલી. આ પ્રસંગે પૂજ્યશ્રીએ મુઠમાં આવીને અમને જણાવ્યું કે-

“બાઈ, આપણા જીવનનું મનરૂપી એન્જિન જો બગડી જશે તો ગાડી ખોટકાઈ જશે. મનને સારા વિચારોથી ભરી રાખજો. મનને બગડવા ના દેશો. તમારી જીવનગાડીને એવું એન્જિન લગાડજો કે જે તમને તમારા અંતિમ મુકામે નિર્વિઘ્ને લઈ જાય.”

આ પ્રસંગ ઘણુંબધું જ્ઞાન આપી દે તેવો છે. પરમચૈતન્ય પરમાત્માને પામવા હશે તો મનનો મેલ દૂર કરવો પડશે. મનને સતત ગુરુમય બનાવવું પડશે, પ્રભુમય બનાવવું પડશે. ઈશ્વરની શરણાગતિ સ્વીકારીશું તો જ તેઓ આપણી જીવનરૂપી ગાડીના એન્જિન-સારથી બનશે, અને તો જ આપણે આપણા અંતિમ ધ્યેય - મોક્ષને પામી શકીશું.

અસ્તુ.

તા.૯-૫-૯૦ ના રોજ સવારે ૯-૦૦ કલાકે દિલ્હી પહોંચ્યા. સ્ટેશન ઉપર ગુરુપ્રેમી શ્રી અમૃતભાઈ હાજર હતા. તેમણે પૂજ્યશ્રીનું ફૂલહારથી સ્વાગત કર્યું. અમારે દિલ્હી રોકાવાનું નહોતું, સીધા ઋષિકેશ જવાનું હતું. અમૃતભાઈએ મેટાડોરની વ્યવસ્થા કરેલી. મેટાડોર દસ

વાગ્યાને બદલે અગિયાર વાગે આવી. અમૃતભાઈની આગ્રહભરી વિનંતીને માન આપી પૂજ્યશ્રીએ મેટાડોર તેમના ઘર તરફ લેવડાવી. ત્યાં જઈ બધાએ હાથ-મોં ધોઈ નાસ્તો કર્યો. સમય ઓછો હતો એટલે બધાએ સ્નાન ન કર્યું. પરંતુ મેં સ્નાન કરવાનો આગ્રહ રાખતાં મારી સ્નાનક્રિયા બાદ પૂજ્યશ્રીએ મને કહ્યું કે, “શેખરભાઈ તમને સ્નાન કરતાં કેટલી વાર લાગી? દસ મિનિટને? આપણે નવ જણ સ્નાન કરવાનો આગ્રહ રાખીએ અને દરેકને દસ મિનિટ સ્નાન કરતાં થાય તો કુલ કેટલી મિનિટ બગડે? આપણને કેટલું મોડું થાય?” આમ પૂજ્યશ્રીએ તેમની માર્મિક વાણીમાં શિસ્તનો પહેલો પાઠ મને ભણાવ્યો. ત્યારબાદ હસતાં હસતાં કહ્યું કે “સૌ શેખરભાઈને અડી લ્યો એટલે દરેકને સ્નાન કર્યા બરાબર ઘઈ જશે.” પ્રણવવંદના ગાઈ બરાબર બપોરે સવા વાગ્યે અમે ઋષિકેશ તરફ જવા પ્રયાણ કર્યું.

રસ્તો ઘણો લાંબો હતો. ઢોળાવવાળા વાંકાચૂકા રસ્તા ઉપર અમે ઊંચે ને ઊંચે જઈ રહ્યા હતા. એક બાજુ ઊંચા પર્વતો અને બીજી બાજુ ખીણ અને મેદાનો. ખીણવાળા મેદાનના ભાગમાં લીલાંછમ ખેતરો લહેરાતાં હતાં. ઉપર જઈ રહેલી મેટાડોરમાંથી જોતાં એવું લાગતું હતું કે ધરતી પર જાણે લીલી ચાદર બિછાવી છે! વચ્ચે નાનાં નાનાં ઝરણાં અને કેડીઓ સાથિયા પૂરતાં હતાં. ક્યાંક ક્યાંક ઢોર પણ નજરે ચડતાં હતાં. ખીણની પેલી બાજુ આવેલા પર્વતો ઊપર ઉગેલાં તોર્તિંગ વૃક્ષોનું ડોલન સંગીત ઉત્પન્ન કરતું હતું. આ, પ્રકૃતિની સુંદર લીલા જોતા જોતા અમે સૌ આગળ વધી રહ્યા હતા.

આખી રાતની ટ્રેનની મુસાફરી છતાં પૂજ્યશ્રી અને અમે બધા આનંદથી વાતો કરતા હતા. પૂજ્યશ્રીને થાક લાગ્યો હોવા છતાં તેઓ અમને જ્ઞાન પીરસતા જતા હતા. વાતમાં ને વાતમાં તેમણે પંકજભાઈને પૂછ્યું કે, “તમારે કેટલે ઊંચે જવાનું છે? જોયું ને? એક બાજુ ખીણ અને બીજી બાજુ પર્વતો. બંનેની વચ્ચે વાંકોચૂકો રસ્તો.” આટલું કહી પૂજ્યશ્રીએ ઘણું બધું જ્ઞાનમાં સમજાવી દીધું. જીવનપથમાં પણ જો આપણે આગળ વધવું હશે,

આધ્યાત્મિક ઉન્નતિ કરવી હશે તો મોહ-માયા-મમતારૂપી ખીણમાં ગબડી ના પડીએ તેનું ધ્યાન રાખવું પડશે. માયારૂપી ખીણ અને ત્યાગરૂપી પર્વતોની વચ્ચેથી પસાર થતા રસ્તા ઉપર ગમે તેટલા વળાંક આવે તો પણ આપણે નિર્ભય બની આગળ વધવું પડશે, જો આધ્યાત્મિક શિખરો સર કરવાં હશે તો.

સાંજે સવા સાત વાગ્યે અમે ઋષિકેશ પહોંચ્યા. ત્યાં પંચાયતભુવન પાસે આવેલ કાલી કમલીવાળા બાબાની ધર્મશાળામાં રોકાયા. બધા મુસાફરીથી થાકેલા હતા એટલે પૂજ્યશ્રીએ સોને નાસ્તો કરી આરામ કરવા જણાવ્યું. નાસ્તો કરતાં કરતાં બાબા કમલીવાળા સંતનો ટૂંકો પરિચય આપતાં પૂજ્યશ્રીએ કહ્યું-

“કાલી કમલીવાળા સંત તપશ્ચર્યા દરમ્યાન શરીર પર માત્ર કાળો કામળો જ ધારણ કરતા તેથી તેમનું નામ ‘કાલીકમલીવાળા બાબા’ પડેલું. તેમને તપશ્ચર્યા દરમ્યાન જે જે તકલીફો પડેલી તે બીજા સંતોને ના પડે તે માટે તેમણે હિમાલયની ગોદમાં અનેક આશ્રમો, ધર્મશાળાઓ અને અન્નક્ષેત્ર ચાલુ કર્યાં. હરદ્વાર, ઋષિકેશ, ઉત્તરકાશી, ગંગોત્રી વગેરે અનેક યાત્રાધામોમાં તેમના આશ્રમો અને ધર્મશાળાઓ આવેલી છે. અન્નક્ષેત્રમાં અનેક સાધુ-સંતોને ભોજન અપાય છે. આપણે જે ધર્મશાળામાં ઊતર્યા છીએ તે પણ તેમની સંસ્થા દ્વારા જ ચાલે છે.”

નાસ્તો પતાવી થાકેલા-પાકેલા અમે સૌ સૂઈ ગયા. બીજે દિવસે વહેલી સવારે પાંચ વાગ્યે ઊઠી ગયા. સવારે ૫-૪૫ કલાકે મુનિ કી રેતી નામના સ્થળે જવા નીકળ્યા.

મુનિકી રેતી એટલે ઋષિકેશનું આધ્યાત્મિક સ્વર્ગ. ત્યાં પહોંચ્યા કે કુદરતનું અવિસ્મરણીય સ્વરૂપ દષ્ટિગોચર થયું. વિશાળ પટમાં ગંગાજી મળમળ વહેતાં હતાં. નદીના બંને કાંઠે, વનરાજીની વચ્ચે આવેલા જુદા જુદા આશ્રમો અને મંદિરોની ધજાઓ લહેરાતી હતી. ભાવિક ભક્તો ગંગાજીમાં સ્નાનનો લહાવો લઈ રહ્યા હતા. અમે આ બધું માણતા હતા ત્યારે પૂજ્યશ્રી ગંગાઘાટની

પાળી પાસે ઊભા રહી કુદરતની કળાને નીરખી રહ્યા હતા. પોતાની ભૂતકાળની મુલાકાતને વાગોળી રહ્યા હતા.

થોડા સમય બાદ અમે સ્વર્ગાશ્રમ જવા નીકળ્યા. પ્રથમ ગંગાઘાટે આવ્યા કે જ્યાંથી હોડીવાળા સામે કિનારે લઈ જાય છે. વહેલી સવાર હોવાથી હોડીઓ બંધ હતી. તેથી અમે ચાલતા ચાલતા શિવાનંદ જૂલા ઉપર આવ્યા. આખો પુલ માત્ર વાયરનાં દોરડાંથી બનાવેલ છે. કર્શમાં લાકડાનાં પાટિયાં છે. નીચે ક્યાંય ધાંભલા નથી. તેની લંબાઈ પણ ખાસ્સી ત્રણસો મીટર જેટલી છે. શિવાનંદ જૂલા ઉપરથી પસાર થતા હતા ત્યારે પૂ. ગુરુદેવની મૂર્તિને પોતાના કેમેરામાં ઝડપી લેવા ગુરુધ્યાનભિક્ષુ ફટાફટ કેમેરાની ચાંપ દબાવ્યે જતા હતા. આ જોઈ પૂજ્યશ્રીએ ટકોર કરી- “ધ્યાનભિક્ષુજી, બહુ ફોટા ના પાડશો. કુદરતને તમારા કેમેરામાં કેટલી સમાવી શકશો?”

જૂલાની બરાબર વચ્ચે આવી બંને બાજુએ, નીચે જોયું તો કિલકિલાટ કરતી ગંગાની મસ્તીને માણવા મળી. બંને કાંઠે ઊંચી ઊંચી પર્વતોની હારમાળા અને તેના ઉપરનાં ઊંચા છતાં સીધાં સોટી જેવાં વૃક્ષો! પર્વતોની વચ્ચેથી ક્યાંક ક્યાંક ઝરણાંઓની સફેદ દૂધ જેવી જળરાશિ ગંગાજીને મળવા ધસમસતી નીચે દોડી રહી હતી. આશ્રમોની કેસરી અને સફેદ ધજાઓ દિગંતમાં લહેરાતી હતી. કેસરી ધજાઓ જાણે અમને આહવાન આપતી કહી રહી હતી કે અલખને મેળવવા કેસરિયાં કરો તો જ અમારી માફક દિગંતમાં લહેરાશો. તો સફેદ ધજાઓ ઈશારો કરી રહી હતી કે જો ચિર શાંતિ પ્રાપ્ત કરવી હોય તો અહીં આવો, આ સ્થાન ચિર શાંતિ મેળવવાનું છે.

નદીના બંને કાંઠે ભાવિક ભક્તો નદીમાં ઊભા ઊભા સ્નાન કરી રહ્યા હતા તો કોઈક સૂર્યનારાયણને અર્ધ આપી રહ્યા હતા. દૂર દૂર બરફાચ્છાદિત સફેદ પહાડો દેખાતા હતા. સમગ્ર વાતાવરણ અવર્ણનીય હતું. આમ કુદરતની કળાને માણતા માણતા અમે શિવાનંદ જૂલાને પસાર કરી

સામા કિનારે પહોંચ્યા. ત્યાંથી સ્વર્ગાશ્રમ ગયા. પૂજ્યશ્રીએ ડો. ભિક્ષુ અને પંકજભાઈને આશ્રમ વિષેની માહિતી મેળવવા મોકલ્યા. તેઓ તપાસ કરી પાછા આવ્યા અને જણાવ્યું કે કુલ ૧૧૮ રૂમ છે. તેમાં અમુક રૂમમાં બાથરૂમ છે. ધ્યાનખંડ અલગ છે. તેમાં બધી સગવડ છે. તપસ્વીઓ અને ત્યાગીઓ માટે જુદી વ્યવસ્થા છે. અન્નક્ષેત્ર પણ ચાલે છે. ભોજનની સંપૂર્ણ વ્યવસ્થા છે. આશ્રમમાં શિવજીનું એક સુંદર મંદિર પણ છે. આશ્રમ ખૂબ સ્વચ્છ છે.

સ્વર્ગાશ્રમમાંથી નીકળી અમે પરમાર્થનિકેતન આશ્રમમાં ગયા. તે આશ્રમની જગ્યા ઘણી વિશાળ હતી. આશ્રમમાં નાના-મોટા થઈ કુલ આઠસો પચાસ રૂમ હતા. આ આશ્રમમાં કાચનું મંદિર હતું. તેમાં આશ્રમના સ્થાપક સંતની મૂર્તિ હતી. આશ્રમમાં ચારે બાજુ ફરતી નાની નાની દેરીઓ હતી. દેરીઓમાં રામકૃષ્ણ પરમહંસ, વિવેકાનંદ, ગુરુનાનક, સંત કબીરજી વગેરે સંતોની મૂર્તિઓ હતી. આશ્રમનું વાતાવરણ શાંત અને ભક્તિસભર લાગતું હતું, મનને ખૂબ શાંતિ આપે તેવું હતું.

પરમાર્થનિકેતન આશ્રમમાંથી નીકળી અમે સૌએ નાસ્તો કર્યો. નાસ્તો કરી અમે ગંગાઘાટે ગયા. પૂજ્યશ્રીએ એક ઊંચા પથ્થર ઉપર આસન જમાવ્યું. પૂજ્યશ્રીને જોઈને એવું લાગતું હતું કે જાણે કેલાસપર્વત ઉપર શંકર ભગવાન ધ્યાનમાં ના બેઠા હોય ! જોયા જ કરીએ. થોડા સમય પછી પૂજ્યશ્રીએ સૌને સ્નાન કરવાની આજ્ઞા આપી. વારાફરતી બધા ગંગાજીમાં સ્નાન કરવા ઊતર્યા. ડો. ભિક્ષુજી અને પંકજભાઈ ગંગાજીના બરફ જેવા ઠંડા પાણીમાં સ્નાન કરવા ના ઊતર્યા. પૂજ્યશ્રીએ તે બંનેને કહ્યું કે, “અહીં સ્વર્ગાશ્રમ પાસે સ્નાન કરવું એ તો લ્હાવો છે. તમે બંને પણ સ્નાન કરી લ્યો.” પૂજ્યશ્રીના આગ્રહને વશ થઈ તેમણે પણ સ્નાન કર્યું. સ્નાન કરી સૌ પૂજ્યશ્રીના ચરણોમાં બેઠા. પૂજ્યશ્રીએ ગંગાજી-ગંગાસ્નાનનો મહિમા વૈજ્ઞાનિક રીતે સમજાવતાં કહ્યું કે-

“ગંગાજીના પાણીમાં અનેક ઝરણાં મળે છે. આ

ઝરણાં જે ડુંગરાઓમાંથી આવે છે તે ડુંગરા ઉપર દિવ્ય વનસ્પતિ ઊગે છે કે જે શરીરના આરોગ્ય માટે ખૂબ જ લાભદાયી હોય છે. ઝરણાંઓનું પાણી આવી વનસ્પતિને સ્પર્શીને, ઘસાઈને આવે છે તેથી તે પાણીમાં આવી વનસ્પતિઓનું સત્ત્વ મળે છે. આવાં અસંખ્ય ઝરણાંનું પાણી ગંગામાં ઠલવાય છે. ઉપરાંત અનેક સંતો, મહંતો, યોગીઓ દરરોજ ગંગાજીમાં સ્નાન કરતા હોય છે. તેમના શરીરમાંની ચેતના-વિદ્યુત-પ્રાણ- તેજ-ઓજ આ પાણીમાં ભળે છે. આમ ગંગાજી વૈજ્ઞાનિક રીતે જોતાં પણ ફાયદાકારક છે, તે ફક્ત ધાર્મિક દૃષ્ટિએ જ નહીં પરંતુ આરોગ્યની દૃષ્ટિએ પણ ઘણું ઉપયોગી છે.”

ઉપરોક્ત સત્સંગ કરી પૂજ્યશ્રી અમને સૌને બાબા કાલી કમલીવાલાનું અન્નક્ષેત્ર જોવા લઈ ગયા. અહીં અનેક સાધુ-સંતો તથા તપસ્વીઓ સવારના પૂજા-પાઠ પછી તેમનું સવારનું ભોજન લઈ જાય છે. વધુ સમજણ આપતાં પૂજ્યશ્રીએ જણાવ્યું કે, “આ બધા સાધુ-સંતો કોઈ સામાન્ય માણસ હોતા નથી. તેમનાં કેટલાક તો ડોક્ટર, એન્જિનિયર કે ડબલ ગ્રેજ્યુએટ હોય છે. તેઓ પૂર્વાશ્રમમાં ઘણા સુખી હોય છે પરંતુ અલખને પામવા અહીં તપ કરવા આવી જાય છે. આ બધા સંતો નદીકિનારે આવેલ મણીકૂટ પર્વતમાં નાની નાની ગુફાઓમાં રહી તપ કરતા હોય છે. મણીકૂટ પર્વતમાં આજે પણ ઘણા બધા સંતો તપ કરે છે. આપણે તે સંતોનાં દર્શન કરવા ક્યાં બધે ફરી શકવાના હતા? એટલે અહીં અન્નક્ષેત્ર પાસે ઊભા રહેવાથી આવા તપસ્વીઓનાં દર્શનનો લાભો મળી જશે.”

પૂજ્યશ્રીની કેટલી નમ્રતા ! ભગવાન ભક્તનાં દર્શન કરવા કેવા આતુર હોય છે એ મેં ત્યાં જોયું. સ્વયં ઓમ્સ્વરૂપ હોવા છતાં, ઓમ્મય થવા ઈચ્છતા તપસ્વીઓને જાણે પ્રેરણા આપવા, દર્શન આપવા જ પોતે ના ઊભા રહ્યા હોય, તેમ પૂજ્યશ્રી લગભગ અડધો કલાક ત્યાં ઊભા રહ્યા. પૂજ્યશ્રી શુદ્ધ સર્કેટ વસ્ત્રોમાં સજ્જ હતા. ઘણા સંતો પૂજ્યશ્રીનાં દર્શન કરતા કરતા ત્યાં જ ઊભા રહી જતા. પૂજ્યશ્રીને પગે લાગી, નારાયણ

કરી આગળ વધતા. એક-એ સંતો સાથે પૂજવશ્રીએ વાતો પણ કરી. લગભગ અડધો કલાક ત્યાં ઊભા રહી અમે હોડીમાં બેસી પાછા સામા કિનારે આવવા નીકળ્યા.

ગંગાજીના જળમાં મંદ ગતિએ હોડી સરકી રહી હતી. બધાનાં મનમાં એક વિચાર ચાલતો હતો કે અમારા માનવજીવનરૂપી ભવસાગરમાં ગુરુજી સદાય અમારી નૌકામાં સાથે રહે તો કેવું સારું? ભવસાગર તરતાં જરાય તકલીફ ન પડે. પૂ. ગુરુદેવ અમને ભવપાર ઉતારી અમારું માનવજીવન સાર્થક કરાવે એવી અંતરથી અમે સૌ પ્રાર્થના કરતા હતા. થોડી જ વારમાં અમે મુનિ કી રેતી વાળા કિનારે આવી પહોંચ્યા. ટેમ્પો-રિક્ષા કરી બધા ધર્મશાળાએ આવ્યા.

ઘણા દિવસે અમે બધા ચાલીને આટલું ફર્યા હતા. થાક ઘણો લાગ્યો હતો. ખૂબ પણ હતી જ. અમદાવાદથી જ રસોઈનો બધો સામાન સાથે લઈ ગયા હતા. દમાભાઈએ ઝડપથી ખીચડી અને શાક બનાવી દીધાં. પૂજવશ્રીને ભોજન-પ્રસાદ કરાવી સૌએ ભોજન કર્યું. સાંજે ઉત્તરકાશી જવાનું હોઈ બધાએ થોડો આરામ કર્યો. સાંજે બધો સામાન પેક કરી ટેક્ષીવાળાની રાહ જોતા હતા. એટલામાં જ ટેક્ષીવાળા કોઈ કારણસર ના પાડી ગયા. સાંજે પણ હાથે રસોઈ બનાવીને જમ્યા. આશ્રમની શિસ્ત મુજબ સૌએ કામની વહેંચણી કરી લીધી હતી. હાથે રસોઈ બનાવવાની પણ ખૂબ મજા પડતી. સાંજનું વાળું પતાવ્યા બાદ અમે ફરવા નીકળ્યા.

ભરતમિલાપ મંદિરે ગયા. અમને એવા સમાચાર મળેલા કે સત્દેવજી મહારાજ નામના સંત કે જેઓ માઉન્ટ આબુ મુકામે પૂજવશ્રીને મળેલા તે અહીં હતા. ભરતમિલાપ મંદિરેથી સમાચાર મળ્યા કે શ્રી સત્દેવજી મહારાજ માયાકુંડ ક્ષેત્રમાં છે. અમે માયાકુંડ ગયા. માયાકુંડમાં આવેલ શ્યામકુંજ નામના નાના છતાં સ્વચ્છ અને રમણીય આશ્રમમાં અમે પ્રવેશ્યા. આશ્રમમાં દાખલ થતાં જ પૂજવશ્રીએ સત્દેવજીને જયનારાયણ કર્યાં. સત્દેવજી મહારાજ ભાવાવેશમાં આવી પૂજવશ્રીને ભેટી પડ્યા. આ દૃશ્ય રામ-ભરતના મિલાપ જેવું અદ્વિતીય

હતું. બંને થોડો સમય ભેટેલા જ રહ્યા. ત્યારબાદ સત્દેવજીએ અમને આશ્રમ બતાવ્યો. આશ્રમમાં રહેવા માટેની રૂમો સંપૂર્ણ સગવડવાળી હતી. નાનો સરખો બગીચો હતો. ગંગાજીના કિનારે ઊંચાણ ઉપર આશ્રમ બાંધેલો છે. આશ્રમની સામે જ મણીકૂટ પર્વત આવેલો છે જે સિદ્ધો-તપસ્વીઓનો પર્વત ગણાય છે.

આશ્રમ જોઈને પાછા આવ્યા. શ્રી સત્દેવજી વિષે પરિચય આપતાં પૂજવશ્રીએ જણાવ્યું કે તેઓ પ્રખર વેદાન્તાચાર્ય છે. તેઓ જ્યારે પણ અહીં આવે છે ત્યારે વધુમાં વધુ સમય ધ્યાનમાં જ રહે છે. આટલા પરિચય બાદ સત્સંગ ચાલુ થયો. સત્દેવજીએ કહ્યું કે સ્વામી દયાનંદ સરસ્વતીને મહર્ષિ કે ઋષિ કહેવા તે કરતાં સમાજસુધારક કહેવા તે વધુ ઉચિત ગણાય. સ્વામી દયાનંદ સંસ્કૃત વ્યાકરણના પ્રખર જાણકાર હતા. તેમને તે જમાનામાં કોઈ ચેલેંજ આપી શકે તેમ નહોતું. સ્વામીજીએ સમાજસુધારનાં ઘણાં કાર્યો કરેલાં. આ પ્રકારની થોડી વાતો કર્યા બાદ પૂજવશ્રીએ, નજીકમાં બીજા કોઈ સંત રહેતા હોય તો તેમનાં દર્શનની ઈચ્છા પ્રગટ કરી. સત્દેવજી અમને આશ્રમની સામેના નિવાસસ્થાને લાવ્યા. સત્દેવજીએ નિવાસનું બારણું ખખડાવીને કહ્યું કે, "રામકૃપાલુગીરિજી, મેં આપકો એક બડે સંતસે મિલાના ચાહતા હું, દરવાજા ખોલીએ." શ્રીરામકૃપાલુગીરિજીએ દરવાજો ખોલ્યો અને અમે અંદર ગયા.

શ્રીરામકૃપાલુગીરિજી વર્ષોથી તપશ્ચર્યા કરી રહ્યા છે. તેમના માથાની જટા ખૂબ જ લાંબી છે, પગની પાનીથી પણ બે-ત્રણ ફૂટ લાંબી હશે. તેઓ પહેલાં ગંગોત્રી રહેતા હતા. થોડાંક વર્ષોથી અહીં ઋષિકેશમાં સ્થાયી થયેલા. સ્વામીજીના ગુરુજી પૂ. શ્રી વિવેકાનંદજીએ ગૌમુખથી આગળ ચાલતાં ચાલતાં દેહવિલય કરી દીધેલો તેવું તેમણે જણાવ્યું. સ્વામીજી ભજન ખૂબ સુંદર ગાય છે તેવું જાણ્યું એટલે અમારા સૌના આગ્રહથી સત્દેવજીએ સ્વામીજીને એક ભજન ગાવા કહ્યું. તેમણે હનુમાનજીની પ્રશંસા કરતું એક સુંદર ભજન ગાયું. તેઓ હનુમાનભક્ત છે. સ્વામીજીના ભજન બાદ અમે પ્રણવવંદના ગાઈ.

પ્રણવવંદના બાદ ગાયત્રીમંત્રનો અને સંકટમોચન મંત્રનો વાચિક જાપ કર્યો. પવિત્ર વાતાવરણમાં બધા એકચિત્તે મંત્રજાપ કરતા હતા. ત્રણે સંતો એકબીજાને જાણે વર્ષો પછી મળ્યા હોય તેવા ભાવ સાથે વાતો કરતા હતા. મંત્રજાપ પત્યા બાદ પૂજવશ્રીએ મને પૂછ્યું, “ શેખરભાઈ કેમ લાગે છે ?” મેં કહ્યું, ‘ગુરુદેવ, ત્રણ સંતોના દર્શન કરી, ત્રિવેણીસંગમમાં નાહ્યાનો જે આનંદ મળે તેના કરતાં પણ વધુ આનંદ થાય છે. અહીંથી ખસવાનું બિલકુલ મન નથી થતું.’

રાતના અગિયાર થવા આવ્યા હતા. ઊઠતાં ઊઠતાં પૂજવશ્રીએ સત્દેવજી અને રામકૃપાલુગીરિજીને આધ્યાત્મિક સાહિત્ય ભેટ-પ્રસાદી રૂપે આપ્યું. સત્દેવજીએ પૂજવશ્રી રચિત “મુક્તા” (પાતંજલ યોગદર્શન-સમાધિપાદ) અને “શાંતા” (પાતંજલ યોગદર્શન - સાધનપાદ) પુસ્તકોની માંગણી કરી. પૂજવશ્રીએ તે બે પુસ્તકો પણ આપ્યાં. અમે સૌ પ્રસાદ લઈ બહાર આવ્યા. અમારા સૌના આશ્ચર્ય વચ્ચે જોયું તો રિક્ષાવાળા ભાઈ બહાર અમારી રાહ જોઈને ઊભેલા ! અમે અડધો કલાકમાં પાછા આવીશું એમ કહેલું પરંતુ ખારસા અઢી

કલાક વીતી ગયેલા. આમ છતાં તેઓ અમારી રાહ જોતા ઊભા રહ્યા હતા ! કુદરત પણ કેવી અનુકૂળતા કરી આપે છે ! પૂજવશ્રીએ રિક્ષાવાળાને “ઓમ્ ગુરુ ઓમ્” લખાણવાળા સ્ટીકરની પ્રસાદી આપી. રિક્ષામાં બેસી અમે સૌ પાછા આવ્યાં.

સત્દેવજી મહારાજે ઉત્તરકાશી અને ગંગોત્રીમાં અમને તકલીફ ના પડે એટલા માટે તેમના પ્રેમી શ્રી રોશનલાલ શર્મા- કે જેઓ કાલી કમલીવાળા આશ્રમના સંગ્રાલક-મંડળમાં છે તેમને અમારી પાસે મોકલ્યા. તેમની પાસેથી ચિઢી લઈ, આભારસૂચક વાત કરી અમે સૂઈ ગયા.

સવારે દશ વાગ્યે ઉત્તરકાશી જવા નીકળવાનું હતું. વહેલા ઊઠી પ્રાતઃકર્મથી પરવારી અમે સૌએ સ્વાધ્યાય કર્યો. સ્વાધ્યાય કર્યા બાદ સામાન પેક કરીને ટેક્ષીની રાહ જોતા બેઠા. ટેક્ષી પણ સમયસર આવી ગઈ. બે ટેક્ષીઓમાં બધો સામાન ગોઠવીને અમે પણ ગોઠવાયા. બરાબર અગિયાર વાગ્યે ઋષિકેશથી નીકળી અમે ઉત્તરકાશી તરફ પ્રયાણ કર્યું.

(કમશઃ)

જ્ઞાન, યોગ અને ભક્તિ કોને કહેવાય ?

ચિત્તવૃત્તિઓનો નિરોધ કઈ રીતે કરવો તેની પૂર્ણ જાણકારી પ્રાપ્ત કરવી તે “જ્ઞાન”. તે જાણકારી-જ્ઞાન પ્રમાણે આચરણ-ક્રિયા કરીને ચિત્તવૃત્તિનિરોધનું ફળ પ્રાપ્ત કરી લેવું તે “યોગ”. અને ચિત્તવૃત્તિનિરોધ-સુખમાં પ્રેમ થઈ જવો તે થઈ “ભક્તિ”.

જેમકે, લાડુ કઈ રીતે બનાવવા તેની જાણકારી પ્રાપ્ત કરવી તે થયું જ્ઞાન. તે જ્ઞાન પ્રમાણે લાડુ બનાવીને જમીને તૃપ્ત થવું તે યોગ. અને પછી એ લાડુમાં પ્રેમ થઈ જવાથી, લાડુભક્ત થઈ જવું તે થઈ ભક્તિ.

-યોગભિક્ષુ

ઓ. પ્રે. પ. ટ્રસ્ટનાં પ્રકાશન

ગુજરાતી		
૧.	ગુરુમહિમા (યોગરહસ્યોથી ભરપૂર)	૫૫-૦૦
૨.	મુક્તા (પાતંજલ યોગદર્શન - સમાધિપાદ) (બીજી આવૃત્તિ)	૩૮-૦૦
૩.	શાંતા (પાતંજલ યોગદર્શન - સાધનપાદ)	૨૨-૦૦
૪.	મારા ગુરુદેવ (જીવન અને સાધનાની અનુભૂતિ) (બીજી આવૃત્તિ)	૧૬-૦૦
૫.	ઈશ્વરની ઓભખ (ઈશ્વર કોને કહી શકાય ?) (ઓમ્ વિષેની સંપૂર્ણ માહિતી) (ત્રીજી આવૃત્તિ)	૮-૦૦
* ૬.	મૈત્રી (વિશ્વશાંતિનું યોગરહસ્ય)	-
૭.	પૂજ્યશ્રીમાં ઈશ્વર-દર્શન (દક્ષિણ ભારત અને અમેરિકાનો યાત્રા-પ્રવાસ).	૪-૦૦
૮.	સત્સંગ-પરાગ	૨-૦૦
૯.	નિર્ઝર ઝરુ કો ગેબસી (વિશ્વઅશાંતિના અતિ ગુપ્ત કારણોની મૌલિક રજૂઆત)	૫-૦૦
૧૦.	ગુરુપૂર્ણિમા	૩-૫૦
૧૧.	ઓમ્-પરિવાર	૧-૦૦
* ૧૨.	ધ્યાન શા માટે ?	-
૧૩.	સ્વાધ્યાય (ત્રીજી આવૃત્તિ)	૧૦-૦૦
૧૪.	મારે સમાજને બેઠો કરવો છે (બીજી આવૃત્તિ)	૮-૦૦
૧૫.	પ્રેરણાસિંધુ (બીજી આવૃત્તિ)	૨૦-૦૦
૧૬.	પ્રેરણાધીયુષ (શ્રી ગુરુપ્રેમભિક્ષુના પ્રેરણાદાયી પત્રો)	૮-૦૦
૧૭.	કડનું અમૃત (બીજી આવૃત્તિ)	૧૦-૦૦
૧૮.	અજ્ઞાણના રહસ્યોનું ઉદ્ઘાટન	૫-૦૦
હિન્દી		
૧.	નિર્ઝર ઝરા કો ગેબસે (વિશ્વઅશાંતિના અતિ ગુપ્ત કારણોની મૌલિક રજૂઆત)	૧૦-૦૦
૨.	ઈશ્વરકી પહચાન (ઓમ્ વિષેની વિસ્તૃત માહિતી - પાતંજલ યોગદર્શન-સમાધિપાદનાં સૂત્ર ૨૪ થી ૨૯)	૧૧-૦૦
૩.	કાંત-ચિંતન (પૂ. યોગભિક્ષુ અને ઓ. પ્રે. પ. ટ્રસ્ટનો પરિચય)	૧૭-૦૦
૪.	મુક્તા (પાતંજલ યોગદર્શન - સમાધિપાદ)	૫૫-૦૦
ENGLISH		
1.	Maitri (The Yoga-secret of Universal Peace)	2-50
2.	Streaming From The Invisible (The subtlest causes of world unrest)	7-00
3.	Easiest Is Realization (Articles)	5-00
* 4.	Why Meditation ?	-
5.	Yogabhikshu - An Introduction	5-00
6.	I Wish to Awaken Society	10-00
* ૭.	છપાઈ રહેલ છે	

ओम्कार का बोधक (नाम) प्रणव/ओम् है।

(उपनिषद् के श्लोक का अर्थानुसार)

- (२४) बलेश, कर्म, कर्मफल और वासना जिसमें नहीं है ऐसा पुरुषविशेष/चित्तविशेष ओम्कार है।
- (२५) ओम्कार संपूर्ण सर्वज्ञ है।
- (२६) ओम्कार पूर्वकाल के गुरुओं के भी गुरु है और काल की मर्यादा से (जन्म-मृत्यु से) पर है।
- (२७) ओम्कार का नाम प्रणव/ओम् है।
- (२८) अर्थ के चिन्तन सहित ओम् का जप करना।
- (२९) चिन्तन सहित जप करने से अन्तर्गर्भ का अन्वय और अज्ञानतायात्कार होता है।

अभिधान ओम् शीघ्र, १/४, श्रीवाहन, काणपुर, जनवरी-१९६१

● द्रष्टव्य उद्देश्य :-

(१) सर्वव्यापक परम सूक्ष्म चैतन तत्त्व के जेनुं नाम प्रणव (ओम्-ॐ) छे तेनी प्रतीति अहुजनसमाजने कराववा प्रयत्न करवो. (२) 'योग'नो प्रचार, प्रसार अने संशोधन करवा प्रयत्न करवो. (३) समाजनुं नैतिक धारणु छैवुं लाववा भाटे आध्यात्मिक ज्ञाननो साहित्य द्वारा प्रचार अने प्रसार करवानो प्रयत्न करवो. (४) आ उपरांत 'अहुजनहिताय-अहुजनमुखाय'ने लगतां कार्यो जेवां के केववणी, लगीगी सारचार वगेरै करवा भाटे प्रयत्न करवो.

Registrar of News Papers of India under Regd. No. 48770/90

PRINTED BOOK

આવૃત્તિ સંસ્થા પત્ર તથા
આવૃત્તિ સંસ્થા વહીવટી પ. પ.
ગુરુદેવ શ્રી યોગભિક્ષુજી

PRINTED & PUBLISHED BY :-

Dr. S. S. Bhikshu for
AUMGURU PREMSAMARPANDHYANSHIKSHU PARIVAR TRUST
1/A, Palladnagar Society, Naranpura, Ahmedabad - 380 013.

Printed at : Kunal Offset, Odhav, Ahmedabad.

Hon. Editor : Naishadh C. Vyas

{ (Reg. No. E/4416 Date 11-5-81)
I. T. E. U. 80-g (5) No. H. Q. - III 33-163/92-93 Up to March 1995 }

લવાજમ દર :-

વાર્ષિક સભ્ય (ભારતમાં) રૂ. ૧૨-૦૦
આજીવન સભ્ય ,, રૂ. ૨૫૦-૦૦
વાર્ષિક સભ્ય (પરદેશમાં) ૧૨ ડોલર
આજીવન સભ્ય ,, ૨૫૦ ડોલર

* લવાજમ મોકલવાનું સ્થળ *

(૧) ડૉ. સોમાભાઈ એ. પટેલ

૧/અ, પલિયડનગર,
સેન્ટ ઝેવિયર્સ હાઈસ્કૂલ રોડ,
નારણપુરા, અમદાવાદ - ૩૮૦ ૦૦૮.

(૨) નૈપથભાઈ સી. વ્યાસ

“સ્વાશ્રય”
૩, ગંગાધર સોસાયટી, રામબાગ પાછળ,
મણીનગર, અમદાવાદ - ૩૮૦ ૦૦૮.

* સૂચના *

(૧) લવાજમ ચેક દ્વારા અથવા મનીઓર્ડર દ્વારા “ઓ. પ્રે. પ. ટ્રસ્ટ” ના નામે મોકલવું. સાથે આપનું પૂરું નામ, સરનામું શુદ્ધ અક્ષરોમાં લખી મોકલવું.

(૨) જે સભ્યનાં રહેઠાણનાં સ્થળ બદલાયાં હોય તેમણે તેમના નવા રહેઠાણનું પૂરું સરનામું લખી મોકલવું જેથી વ્યવસ્થાપકોને અંક મોકલવામાં સરળતા રહે.

(૩) “રત્નભરા” ને લગતો પત્રવ્યવહાર નીચેના સરનામે કરવો.

નૈપથભાઈ સી. વ્યાસ
“સ્વાશ્રય”
૩, ગંગાધર સોસાયટી, રામબાગ પાછળ,
મણીનગર, અમદાવાદ - ૩૮૦ ૦૦૮.

પ. પૂ. ગુરુદેવ શ્રી યોગભિક્ષુજી સાથેનાં સંસ્મરણો તથા પ્રેરક પ્રસંગો આવકાર્ય છે.

Pin Code

--	--	--	--	--	--

To,

--	--	--	--	--	--